

บทที่ 2

เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิวัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยก่อนมีหลักสูตร

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เป็นลายลักษณ์อักษร และได้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษต่อเนื่องมาจนกระทั่งได้มีการประกาศใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษ ฉบับพุทธศักราช 2438 ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งอาจจะสรุปวิวัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้ดังนี้

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 1 ว่า ประเทศไทยได้ติดต่อกับชาวต่างชาติต่าง ๆ รวมทั้งประเทศอังกฤษมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่สามารถพูดภาษาอังกฤษติดต่อกับชาวอังกฤษเหล่านั้นได้ ต้องอาศัยแขกมลายูหรือฝรั่งกะฉิ่นที่มีเชื้อสายเปอร์ตุเกสมาเป็น "ล่ามฝรั่ง" (กรมพระยาคำรงราชานุภาพ 2503 : 55) จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเล็งเห็นว่า ถ้าหากลูกหลานเจ้านายและข้าราชการไม่มีการศึกษาและไม่รู้ภาษาอังกฤษแล้วจะคบหากับใครไม่ได้ เพราะเหตุที่พูดไม่ออก ทุกครั้งที่มีการดำเนินการสิ่งใดต้องอาศัยพวกมิชชันนารีมาเป็นล่าม ต้องเอาคนสุลต่านเปอร์ตุเกสมาเป็นล่าม ต้องเอาคนนั้นคนนี่มาเป็นล่าม คนเหล่านี้จะเห็นว่าคนไทยถือว่าพรรคพวกของคนหรือเปล่า การอาศัยผู้อื่นช่วยแปลให้มันเป็นการขี้อายของคนอื่นมาหาใจ คนไทยไม่มีโอกาสรู้เรื่อง จึงสั่งให้ แอนนา เอช เลียวโนเวนส์ (Anna H. Leonowens) ชาวอังกฤษเข้ามาสอนภาษาอังกฤษให้แก่พระราชโอรส พระราชธิดาในพระบรมมหาราชวัง เป็นการเริ่มต้นสร้างโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการขึ้นมา ทั้งนี้เพราะทรงเห็นว่า พวกมิชชันนารีก็เริ่มสอนภาษาอังกฤษในกลุ่มของพวกเขาเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจะอาศัยแต่การศึกษาแผนโบราณจากพระที่สอนให้อ่านออกเขียนไค้นั้นไม่เพียงพอแล้ว (กรมสามัญศึกษา 2517 : 237)

ดังนั้นนักการศึกษาส่วนใหญ่จึงถือว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย

นั้นเริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ตามความเป็นจริงแล้วการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 3 แล้ว แต่เป็นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างไม่เป็นทางการและยังจำกัดอยู่แค่เฉพาะคนเพียงไม่กี่คนคือ พวกเชื้อพระวงศ์และเจ้านายชั้นสูงบางพระองค์เท่านั้น การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสมัยนั้นยังไม่มีโรงเรียนอย่างเป็นทางการเหมือนในสมัยรัชกาลที่ 4 กล่าวคือ ในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2371 มีพวกมิชชันนารีชาวอเมริกันเข้ามาในกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรกนับเป็นต้นเหตุที่ทำให้คนไทยได้เริ่มเรียนภาษาอังกฤษ เพราะพวกมิชชันนารีนอกจากจะสอนศาสนาแล้วยังทำตัวเป็นมิตรกับคนไทยให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือต่าง ๆ เป็นต้นว่า ช่างรักษาโรค แพทย์ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ให้เจ้านายบางพระองค์และข้าราชการบางคนต้องการจะศึกษาวิชาการและขนบธรรมเนียมของฝรั่งและเล่าเรียนให้รู้ภาษาอังกฤษจึงพยายามศึกษากับพวกมิชชันนารี เช่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อยังทรงผนวช พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อยังเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ และสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เมื่อยังเป็นหลวงนายสิทธิยาเวรมหาดเล็ก ท่านทั้ง 3 นี้ศึกษาจนได้ความรู้ทันช่วยราชการในสมัยรัชกาลที่ 3 คือเมื่อครั้งปี พ.ศ. 2393 รัฐบาลอังกฤษให้เซอร์เจมส์บรุคส์ (Sir James Brooks) เป็นทูตมาเจรจาขอแก้สัญญาที่ เฮนรี เบอร์นีย์ (Henry Burney) ทำไว้ ท่านทั้ง 3 ได้รับความเจรจาโต้ตอบกับเซอร์เจมส์บรุคส์ นอกจากท่านทั้ง 3 แล้ว ยังมีผู้เรียนภาษาอังกฤษในเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 อีก เช่น หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง อิศรางกูร) และนายคิสมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมหลวงวงศาธิราชสนิท กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศ และนายโหมค อมาตยกุล (กรมพระยาคำรงราชานุภาพ 2503 : 56-58)

การสอนภาษาอังกฤษของพวกมิชชันนารีให้แก่คนไทยนั้นเริ่มเกิดขึ้นจากมิชชันนารีที่ชื่อ แซมมวล เฮาส์ (Samuel House) ได้มาเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แผนใหม่ให้คนไทยได้เริ่มรู้จักกัน เช่น การเตรียมก๊าซชนิดต่าง ๆ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับแม่เหล็กไฟฟ้า คณิตศาสตร์ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับสรีรวิทยาและภูมิศาสตร์ ทำให้เป็นที่ตื่นเต้นและสนใจของบรรดาเจ้านายและพวกขุนนางหัวก้าวหน้าทั้งหลายในเวลานั้นเป็นอันมาก จึงได้พากันมาเร่งเร้าเรียกร้องให้ แซมมวล เฮาส์ และพวกมิชชันนารีเหล่านี้ช่วยสอนภาษาอังกฤษให้แก่บุตรหลานของตน เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ต่อไป จากการศึกษาที่พวกมิชชันนารีเหล่านี้ช่วยสอนภาษาอังกฤษให้แก่บุตรหลานของขุนนางและบุคคลชั้นสูง

เหล่านี้เอง จึงทำให้เกิดการสอนภาษาอังกฤษแก่บุคคลสามัญทั่วไป และได้เป็นมูลเหตุของการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในเวลาต่อมา (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 37)

ในปี พ.ศ. 2371 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 จาคอบ ทอมลิน (Jacob Tomlin) จากสมาคมมิชชันนารีแห่งกรุงลอนดอนได้เริ่มเขียนพจนานุกรม อังกฤษ-ไทย โดยเรียงลำดับอักษรจาก A ถึง R และในสมัยนั้นสังฆราชปาลเลอกัวส์ บาทหลวงชาวฝรั่งเศสนิคายโรมันคาทอลิกได้แต่งพจนานุกรมขึ้นมาเล่มหนึ่งชื่อว่า "ศัพท์พะพะจะนะภาษาไทย" โดยเรียงลำดับอักษรไทยตั้งแต่ ก. ถึง ฮ. โดยเอาคำศัพท์ภาษาไทยเป็นหลักแปลออกเป็น 3 ภาษาคือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาลาติน (Mayuree Durongphan et al. n.d. : 9)

ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้เป็นระยะที่เริ่มมีกิจการการพิมพ์เข้ามาสู่เมืองไทยด้วย ในขณะนั้นมีโรงพิมพ์ของมิชชันนารีอยู่ 2 โรงคือ โรงพิมพ์ของบลัดเลย์ (Bradley) และโรงพิมพ์ของสมิท (Smith) โรงพิมพ์ของมิชชันนารีทั้ง 2 โรงนี้ได้ช่วยเผยแพร่การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยโดยช่วยพิมพ์ตำราเรียนภาษาอังกฤษ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2385 โรงพิมพ์ของบลัดเลย์ได้พิมพ์ตำราเรียนภาษาอังกฤษของ เจสซี แคสเวล (Jesse Caswell) ที่ชื่อว่า "Elementary Lessons Designed to Assist Siamese in the Acquisition of the English Language." ซึ่งเป็นหนังสือแบบฝึกหัดการอ่าน เริ่มจากการอ่านเป็นคำไปจนถึงการอ่านเป็นประโยค ส่วนโรงพิมพ์ของสมิทได้พิมพ์หนังสือภาษาอังกฤษหลายเล่ม เช่น "An English-Thai Grammar", "A Comprehensive Anglo-Thai Dictionary", "A Comprehensive Thai-English Dictionary", "Elementary English, English Workbook", "Arithmetic Translated into Thai", "Solution of Arithmetic Equations" (Mayuree Durongphan et al. n.d. : 8-9)

ในปี พ.ศ. 2391 ซึ่งเป็นคอนปลายของรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 นางสตีเฟน แมตตูน (Mrs. Stephen Mattoon) มิชชันนารีชาวอเมริกันได้เริ่มรับเด็กชาวมอญที่อยู่ใกล้ ๆ บ้านมาสอนหนังสือให้ (ดวงเดือน พิศาลบุตร 2520 : 18) การสอนภาษาอังกฤษให้แก่เด็กชาวมอญในครั้งนั้นอาจจะนับได้ว่าเป็นการเริ่มก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์ครั้งแรกของพวกมิชชันนารีชาวอเมริกัน โรงเรียนราษฎร์ที่จัดตั้งขึ้นในระยะต่อมานั้นส่วนใหญ่มักจะก่อตั้งขึ้นโดยพวกมิชชันนารีสอนศาสนา และบาทหลวงเป็นส่วนใหญ่ การเรียนการสอนภาษา

อังกฤษในประเทศไทยจึงเริ่มแพร่หลายจากพวกมิชชันนารีนี้เอง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2394 ปีแรกของการขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เริ่มมีการสอนภาษาอังกฤษแก่สตรีในพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มต้นสอนเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2394 (ค.ศ. 1851) ทั้งนี้เนื่องมาจากรัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้นางกำนัลหลายคนที่อยู่ในพระบรมมหาราชวังได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วย สตรีมิชชันนารีชาวอเมริกันที่ทำหน้าที่สอนมี 3 คน คือ ดี บี บลัดเลย์ (D.B. Bradley) สตีเฟน แมตตูน (Stephen Mattoon) และ เจ ซี โจนส์ (J.C. Jones) ผู้นี้ต่อมาชื่อว่า เอส เจ สมิท (S.J. Smith) นับได้ว่าเป็นโรงเรียนสำหรับสตรีแห่งแรกของไทย เพราะมีนักเรียนจำนวนถึง 30 คนและมีครูช่วยกันสอนถึง 3 คน แต่เป็นโรงเรียนหลวงมิใช่โรงเรียนราษฎร์เพราะพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงโปรดให้ก่อตั้งขึ้นมา และนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่สตรีไทยได้เริ่มศึกษาภาษาอังกฤษ การสอนภาษาอังกฤษให้แก่สตรีในพระบรมมหาราชวังนี้สอนติดต่อกันมานานกว่า 3 ปี ต่อมาพวกมิชชันนารีถูกห้ามเข้าวังจึงเลิกสอนไป แต่มีนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาอังกฤษจนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วในนักเรียนกลุ่มนี้คือ เจ้าจอมมารคากลิ่น และ เจ้าจอมมารคาของกรมพระนเรศวรฤทธิ์ (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 47-49)

ส่วนการศึกษาทั่วไปและการเรียนภาษาอังกฤษของสตรีในหมู่คนชั้นธรรมดาสามัญนั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่มีการเรียนกันเลย ทั้งนี้เป็นเพราะสาเหตุหลายประการ เช่น เรียนแล้วไม่ทราบว่าเอาไปใช้ประโยชน์อะไรได้ และธรรมเนียมของสตรีไทยนั้นถือว่าเป็นแต่เพียงช่างเท้าหลังจึงไม่มีความจำเป็นอันใดที่จะต้องเรียนวิชาหนังสือ หุงข้าวต้มแกงกินได้ก็เพียงพอแล้ว อีกประการหนึ่งการที่สตรีเพศจะเข้าไปศึกษาในวัดกับพระเหมือนกับเด็กผู้ชายในสมัยนั้นย่อมไม่สะดวกและไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังกลัวกันว่า เมื่อให้ลูกหลานที่เป็นผู้หญิงได้เรียนรู้ชั้นแล้ว โศเป็นสาวขึ้นก็จะแอบไปเล่นเพลงยาว ส่งสาส์นรักกับพวกหนุ่ม ๆ ทั้งหลาย พ่อแม่พี่น้องจะต้องได้รับความอับอายขายหน้า บางทีก็ว่ากันว่าให้ผู้หญิงเรียนรู้มาก ๆ เข้าก็เกรงจะไป "สู้ผิว" ขึ้นมา (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 8-9)

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเห็นว่า การศึกษาแผนโบราณให้ความรู้ไม่พอเพียงที่จะติดต่อกับฝรั่งที่เข้ามาติดต่อกองการค้าและทางการทูตได้

พระองค์จึงทรงอุดหนุนการเล่าเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อให้คนไทยได้มีวิชาความรู้อย่างฝรั่งและสามารถติดต่อกับฝรั่งได้โดยไม่เสียเปรียบ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2404-2408 พระองค์ทรงโปรดให้จ้าง นางแอนนา เอช เลียวโนเวนส์ ชาวอังกฤษเข้ามาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษให้แก่พระเจ้าลูกเธอ และโปรดให้ข้าราชการและเจ้านายเรียนภาษาอังกฤษกับพวกมิชชันนารีชาวอเมริกันที่เข้ามาสอนศาสนาและสอนภาษาอังกฤษด้วย (ดวงเดือน พิศาลบุตร 2517 : 8)

ในสมัยรัชกาลที่ 4 นี้ มีผู้เรียนภาษาอังกฤษทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยเหมือนกัน เพราะพระองค์ได้ทรงส่งนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงไปเรียนต่อในยุโรปถึง 3 คนคือ เจ้าพระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ศักดิ์ (โต บุนนาค) พระยาราชานุประพันธ์ (สุทิจ บุนนาค) และหลวงคำรงสุรินทรฤทธิ์ (บั้น) ทั้ง 3 ท่านนี้ได้กลับเข้ามารับราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้มีผู้เรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทยและทันรับราชการในสมัยรัชกาลที่ 4 ด้วยคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยารัตนราชวราทร (หวาด บุนนาค) พระยารัตนราชวราทร (เนตร) เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) นอกจากนี้ก็มีนายจิตร อยู่ภูฎิณซึ่งได้เรียนวิชาการถ่ายรูปจากบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและได้เรียนจากชาวอังกฤษด้วยแล้วไปเรียนต่อในประเทศสิงคโปร์จนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดี ส่วนผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษกับพวกมิชชันนารีชาวอเมริกันในสมัยรัชกาลที่ 4 แล้วสำเร็จการเรียนมาเข้ารับราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 มีอยู่ 6 คนคือ นายเทียนฮี้ เรียนกับพวกมิชชันนารีแล้วไปเรียนต่ออเมริกาจนได้ประกาศนียบัตรแพทย์ ภายหลังได้เป็น พระยาสารสินสวามิภักดิ์ นายสินไค้เป็นหลวงอินทรมนตรีในกระทรวงการคลัง ภายหลังได้เป็นพระยาสมุทรบุรานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรปราการ นายสุกรีรับราชการเป็นล่ามในกระทรวงกลาโหม ภายหลังได้เป็นพระยาอุตรกิจพิจารณผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ นายเปลื้องเป็นล่ามทูตไปลอนดอน ภายหลังได้เป็นพระยาชนินทรภักดีในกระทรวงมหรธาธร นายบุนรับราชการในกรมตำรวจพระนครบาล ภายหลังได้เป็นพระชนินฤเบศร์ และนายอยู่รับราชการเป็นล่ามทูตไปยุโรป ภายหลังได้เป็นหลวงสกลโลหะการ ซึ่งทั้ง 6 ท่านที่กล่าวมานี้ล้วนแต่ได้รับราชการในตำแหน่งสูงทั้งสิ้น (กรมพระยาคำรงราชานุภาพ 2503 : 60-63)

ในปี พ.ศ. 2408 (ค.ศ. 1865) นางเอส จี แมคฟาร์แลนด์ (Mrs. S.G. McFarland) ได้ตั้งโรงเรียนการช่างสตรีในจังหวัดเพชรบุรี และโรงเรียนนี้ได้กลายมาเป็นโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ในปัจจุบัน (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 45) นับเป็นการก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับสตรีขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทย

จะเห็นได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 3 และสมัยรัชกาลที่ 4 มีทั้งเจ้านายชั้นสูง ข้าราชการ สตรี และคนธรรมดาบางคนได้เรียนภาษาอังกฤษ แต่ก็นับได้ว่าจำนวนผู้เรียนภาษาอังกฤษยังอยู่ในวงจำกัด ผู้สอนภาษาอังกฤษในสมัยนั้นเป็นชาวต่างชาติที่พูดภาษาอังกฤษทั้งสิ้น เช่น นายแชมมวล เฮาส์, นาง เจ ซี โจนส์, นางสติเฟน แมคคูน, นาง ที บี บลัคเลย์, นาง เอส จี แมคฟาร์แลนด์, นางแอนนา เอช เลียวโนเวนส์ และมีชนนารีคนอื่น ๆ อีกที่ไม่ได้กล่าว นามไว้นี้ ล้วนแต่เป็นเจ้าของภาษาเองที่สอนภาษาอังกฤษให้แก่คนไทย ดังนั้นการสอนภาษาอังกฤษในสมัยนั้นจึงใช้แต่ภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียวเป็นสื่อในการสอน วิธีสอนที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนภาษาสมัยนั้นจึงเป็นวิธีสอนแบบตรง (Direct Method) ยิ่งกว่านั้นในวิชาการอื่น ๆ นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เป็นต้น ก็ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนด้วย จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น

แม้จะไม่มีผลการวัดผลการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการเป็นแบบแผนในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ก็ตาม แต่นับได้ว่า การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสมัยนั้นได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความรู้ภาษาอังกฤษแตก ฉานมากจนสามารถเขียนจดหมายเป็นภาษาอังกฤษโต้ตอบกับเจ้านายชั้นสูงของต่างประเทศ ได้ เช่น ประธานาธิบดีลินคอล์น (President Lincoln) สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย แห่งอังกฤษ (Queen Victoria) เซอร์ จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) และผู้ว่าการเกาะฮ่องกง (The Governor of Hong Kong) เป็นต้น ในการเขียนจดหมายภาษาอังกฤษของพระองค์ พระองค์ทรงใช้หจนาบูรณอังกฤษ-บาลีเป็นหลักในการเทียบ หาคำที่เหมาะสมและหากมีปัญหาติดขัดในการเลือกใช้คำ พระองค์ก็จะทรงปรึกษากับมิชชันนารี ชาวอเมริกันเพื่อช่วยตัดสินว่าคำใดเหมาะสมที่สุด (Mayuree Durongphan et al. n.d. : 9) ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีคนไทยที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วมากคือ ม.ร.ว. กระจ่าง อิศรางกูร พระองค์จึงทรงโปรดให้เป็นล่ามหลวงประจำกลุ่มคณะทูตเพื่อไปเจริญ สัมพันธไมตรีกับอังกฤษ ณ พระราชวังเซนต์เจมส์ (The Court of St. James) และ นอกจากนี้ยังมีคนไทยอีกหลายคนที่ศึกษาภาษาอังกฤษและวิชาความรู้ใหม่ ๆ จากพวกมิชชันนารี จนสามารถนำความรู้มาช่วยชาติบ้านเมืองได้คือ เจ้าฟ้าจุฑามณี (พระเชษฐาของรัชกาลที่ 4

ซึ่งต่อมาได้เป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) มีความรู้ความสามารถในภาษาอังกฤษจนสามารถเขียนจดหมายโต้ตอบกับ เซอร์ จอห์น เบาว์ริง ได้ กรมหลวงวงศาธิราชสนิทผู้ศึกษาทางแพทย์และได้รับประกาศนียบัตรสมาชิกแพทย์ของเมืองนิวยอร์ก หลวงนายสิทธิต่อมาได้เป็นสมเด็จพระยามนตรีศรีสุริยวงศ์ ได้ศึกษาการต่อเรือ กรมหลวงมหิศวรินทรานเรศ ได้ศึกษาการช่างแบบตะวันตก นายโหมค อมาตยกุล ได้ศึกษาทางคานเครื่องจักรกล และ นายคิศจันทร์มหาดเล็กได้ศึกษาภาษาอังกฤษและการเดินเรือ (Mayuree Durongphan et al. n.d. : 10-11)

ในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงเป็นช่วงที่มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างกว้างขวางขึ้นทั้งในหมู่เจ้านาย ข้าราชการและสามัญชนมากกว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นสมัยที่มีชนนารีเพิ่งเริ่มเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทย

✓ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในช่วง พ.ศ. 2411-2437 ซึ่งตรงกับสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์นั้น พระองค์ทรงบำรงการเล่าเรียนภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้นกว่าในสมัยรัชกาลที่ 4 เพราะพระองค์เองเคยทรงศึกษาภาษาอังกฤษจากพวกมิชชันนารี และพระองค์ได้เสด็จไปประพาสต่างประเทศเช่น ประเทศสิงคโปร์ และชวา เป็นต้น ทำให้พระองค์ทรงเห็นว่าประเทศไทยจะเจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับประเทศที่เจริญได้นั้นต้องอาศัยการศึกษา ดังนั้นในปี พ.ศ. 2414 พระองค์ทรงโปรดให้ตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยให้แก่บรรดาพระเจ้าอนงยาเธอ ลูกหลานของเจ้านายชั้นสูงและข้าราชการ เป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกที่สอนหนังสือไทย ต่อมาหลังจากที่มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งโรงเรียนหลวงสอนหนังสือไทยแล้ว พระองค์ทรงพระราชปรารภว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอและหม่อมเจ้าต่างกรมซึ่งได้เล่าเรียนอักษรสมัยภาษาไทยแล้ว ควรจะเล่าเรียนภาษาต่างประเทศให้ไ้วิชาความรู้สูงขึ้นไปอีก จึงทรงโปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับสอนภาษาอังกฤษขึ้นอีกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2415 และโปรดให้ ฟรานซิส ยอร์ช แพตเตอร์สัน (Francis George Patterson) ชาวอังกฤษมาเป็นครู โรงเรียนนี้นับเป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกที่สอนภาษาอังกฤษ โรงเรียนตั้งอยู่ที่ตึกสองชั้นริมประตูพิมานไชยศรีด้านตะวันออก(ที่เป็นพระคลังข้างที่เดี๋ยวนี้) โรงเรียนภาษาอังกฤษแห่งนี้ตั้งอยู่ไม่ถึง 5 ปี ทอดถึงปีชวด พ.ศ. 2419 โรงเรียนนี้ต้องเลิกไป เพราะครูลากลับไปยุโรป (กรมพระยาคำรงราชานุภาพ 2480 : 1-4)

กรมพระยาคำรงราชานุภาพ (2514 : 274-278) ได้ทรงเล่าเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษว่า พระองค์อยู่ในพวกเจ้านายที่ถูกส่งเข้าโรงเรียนภาษาอังกฤษมาตั้งแต่แรกตั้ง ครูแปดเตอร์สันใช้ชีวิตสำหรับโรงเรียนอย่างภาคภูมิใจ เมื่อพระองค์ชุกชนรังแกเพื่อนนักเรียนในขณะที่กำลังเรียนอยู่ด้วยกัน ครูจับได้แล้วลงโทษอย่างฝรั่ง คือ ให้อ่านไปขึ้นบนเก้าอี้ตั้งประจานไว้ที่มุมห้องเรียนสัก 15 นาที (บางทีอาจเป็นครั้งแรกที่เด็กไทยถูกลงโทษเช่นนั้น) พวกเพื่อนนักเรียนเห็นแปลกก็พากันจ้องดูเป็นคาเคียวกัน บางคนก็ยิ้มเยาะ ตั้งแต่นั้นพระองค์ก็เช็ดหลาบไม่กล้าชุกชนอีก เมื่อตอนแรกตั้งโรงเรียนนั้นมีความลำบากในการเรียนภาษาอังกฤษตรงที่ว่า ครูแปดเตอร์สันยังพูดภาษาไทยไม่ได้ ลูกศิษย์ก็ยังพูดภาษาอังกฤษไม่เป็น มีแต่พระองค์เจ้ากฤษฏาภิหาร(กรมพระนเรศวรฤทธิ์) เพียงพระองค์เดียวที่ทรงทราบภาษาอังกฤษบ้างเล็กน้อย เนื่องจากท่านเป็นเจ้าของที่ชั้นใหญ่ได้เคยเรียนภาษาอังกฤษมาจาก แอนนา เลียวโนเวนส์ในสมัยรัชกาลที่ 4 พอเป็นล่ามแปลคำง่าย ๆ ได้บ้าง ถ้าเป็นคำยากเกินความรู้ของกรมพระนเรศวรฤทธิ์ ครูต้องเปิดหนังสืออภิธานภาษาอังกฤษให้นักเรียนดูคำภาษาไทยในนั้น หนังสืออภิธานที่ใช้มี 2 เล่ม เล่มหนึ่งสำหรับลูกศิษย์ใช้ เรียกว่า "ศัพท์พะจะนะพะภาษาไทย" ซึ่งสังฆราชบาลเลอแก้วสั้งแต่ง เอาคำศัพท์ภาษาไทยตั้ง แปลเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาลาตินรวม 3 ภาษา เล่มใหญ่โตมาก อีกเล่มหนึ่งสำหรับครูใช้ จะเรียกชื่อหนังสือว่าอย่างไรพระองค์ลืมเสียแล้ว รู้แต่ว่าเป็นของ แมคฟาร์แลนด์(บิดาพระอาจารย์วิชาคม) เป็นผู้แต่ง แปลแต่ศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ครูแปดเตอร์สันใช้อภิธานเล่มนี้ศัพท์อังกฤษแปลเป็นภาษาไทยให้พวกศิษย์ แต่ก็ลำบากไม่นานเท่าใดครูแปดเตอร์สันก็อู้รู้ภาษาไทย ศิษย์ก็ค่อยเข้าใจคำที่ครูสั่งสอนเป็นภาษาอังกฤษ เพราะไม่ต้องใช้ถ้อยคำมากหรือถ้อยคำที่ยากเท่าใดนัก นาน ๆ จึงต้องเปิดอภิธาน ในบรรดาศิษย์ที่เรียนกันครั้งนั้น เมื่อเรียนมาได้สัก 6 เดือน มีศิษย์ที่ครูชอบมาก (Favourite Pupils) 4 พระองค์เรียงความลำดับพระชั้นชาติคือ พระองค์เจ้าเทวัญอุทัยวงศ์(สมเด็จพระกรมพระยาเทววงศวโรปการ) สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์(สมเด็จพระราชปิตุลาฯ) พระองค์เจ้ามยุชนนาคมานพ(สมเด็จพระกรมพระยาวิชิรญาณวโรรส) และสมเด็จพระกรมพระยาคำรงราชานุภาพ อาจจะเป็นเพราะว่าทั้ง 4 พระองค์มักหมั่นรักเรียนครูก็สอนให้มากกว่าคนอื่น แต่เมื่อเรียนมาได้สัก 1 ปี สมเด็จพระกรมพระยาเทววงศวฯ กับสมเด็จพระราชปิตุลาฯ ต้องไปทำราชการมีเวลามาเรียนน้อยลง เหลือแต่สมเด็จพระยาวิชิรญาณวฯ กับสมเด็จพระกรมพระยาคำรงราชานุภาพ พอถึงปีระกา สมเด็จพระกรมพระยาวิชิรญาณวฯ ไปทรง

ผนวชเป็นสามเณร ตั้งแต่นั้นมา สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพก็เป็นศิษย์ติดตัวครูอยู่แต่คนเดียว เวล่านักเรียนคนอื่นกลับแล้วครูก็ให้อยู่กินกลางวันด้วย แล้วสอนให้ในคอนบ้ายอีก เมื่อเรียนแล้ววันไหนครูขึ้นรถไปเที่ยวก็มักชวนพระองค์ไปด้วย เพราะเหตุที่อยู่กับครูมากและได้พบปะพูดคุยกับฝรั่งเพื่อนฝูงของครูบ่อย ๆ เมื่อยังเป็นเด็กพระองค์จึงพูดภาษาอังกฤษได้คล่องเกินความรู้ที่เรียนในหนังสือทั้งได้เริ่มคุ้นเคยกับฝรั่งตั้งแต่นั้นมา

ในปี พ.ศ. 2417 (ค.ศ. 1874) พวกสตรีมิชชันนารีชาวอเมริกันได้ก่อตั้งโรงเรียนกุลสตรีวังหลังขึ้น ซึ่งกลายมาเป็นโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยในปัจจุบัน (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 45) นับเป็นโรงเรียนราษฎร์สำหรับสตรีแห่งที่สองของประเทศไทย ต่อจากโรงเรียนราษฎร์สำหรับสตรีแห่งแรกที่ตั้งในจังหวัดเพชรบุรีที่ชื่อ โรงเรียนการช่างสตรี (อรุณประดิษฐ์) ของนาง เอส จี แมคฟาร์แลนด์ ที่ตั้งในปี พ.ศ. 2408 (ค.ศ. 1865)

ในหนังสือประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในเมืองไทยและทำเนียบโรงเรียนราษฎร์ (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 64-66) ได้กล่าวถึงการสอบไล่ของโรงเรียนกุลสตรีวังหลังว่า ในพ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1887) ทางโรงเรียนกุลสตรีวังหลังจัดให้มีการสอบไล่ให้นักเรียนที่เรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก ในการสอบไล่ นักเรียนชั้นสูงสุดของโรงเรียนคราวนั้นทางโรงเรียนได้เชิญให้ เอส จี แมคฟาร์แลนด์ (S. G. McFarland) ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนนั้นต่อพระยานของรัฐบาลอยู่ในเวลานั้นมา เป็นผู้จัดการสอบไล่ให้แก่ทางโรงเรียน ซึ่งท่านก็ได้กราบทูลเชิญ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ซึ่งกำลังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศึกษาธิการ (เวลานั้นยังไม่ตั้งขึ้นเป็นกระทรวง) อยู่ในเวลานั้น ให้เสด็จมาทรงเป็นประธานในการสอบไล่ครั้งนั้นด้วย มีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกรมโดยเสด็จมาเป็นพนักงานสอบไล่ด้วยหลายท่าน พระองค์ท่านได้ออกข้อสอบวิชาความรู้ตามสมควร แล้วโปรดให้เก็บกระดาษคำตอบของนักเรียนไปตรวจเมื่อเสร็จการสอบแล้ว พระองค์ท่านได้ประทานพระโอวาทให้แก่นักเรียนและผู้ที่มาพร้อมอยู่ในที่นั้นพอสมควร แล้วจึงเสด็จกลับ

การสอบไล่ในครั้งนั้นไม่เหมือนกับการสอบไล่ในปัจจุบัน โดยในครั้งนั้นใช้วิธีซักถามให้ตอบกันด้วยปากเปล่า มากกว่าจะให้เขียนตอบเป็นลายลักษณ์อักษรดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และวิชาการต่าง ๆ ที่เล่าเรียนกันอยู่ก็ไม่มากแขนงเหมือนปัจจุบัน การสอบจึงสามารถทำได้เสร็จสิ้นลงภายในวันเดียว

ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระกรุณา ส่งของรางวัลส่วนพระองค์มาประทานแก่นักเรียนของโรงเรียนที่สอบไล่ได้เป็นที่ 1 ในวิชาต่าง ๆ ด้วย เช่น คัลลายมือภาษาไทย ไวยากรณ์อังกฤษ ฯลฯ เป็นต้น นับเป็นเกียรติยศอย่างยิ่งของโรงเรียน

เมื่อถึงปี พ.ศ. 2446 (ค.ศ. 1903) ทางกระทรวงธรรมการได้จัดให้มีการสอบไล่ชั้นประโยคมัธยมบริบูรณ์ (เวลานั้นมีเพียงแค่มัธยมปีที่ 6) ขึ้นเป็นปีแรก ซึ่งเป็นการสอบของนักเรียนชายเท่านั้น เพราะนักเรียนสตรีโดยทั่วไปยังมีน้อยและยังสอนไม่ถึงหลักสูตรชั้นมัธยมบริบูรณ์ ทางโรงเรียนกุลสตรีวังหลังได้ส่งนักเรียนชั้นสูงสุดของโรงเรียนซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น 4 คน เข้าสอบร่วมกับนักเรียนชายราว 200 คนในสนามสอบของโรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษในครั้งนั้นด้วย ปรากฏผลว่านักเรียนสตรีรุ่นแรกที่เข้าสอบไล่ชั้นมัธยมบริบูรณ์ของเมืองไทยนี้สามารถสอบผ่านได้ 3 คน และมีคนหนึ่งได้รับรางวัลเกียรตินิยมเท่ากับนักเรียนชายคือนางสาวคาด ประทีปเสน ซึ่งได้รับรางวัลของกระทรวงธรรมการในคราวนั้นถึง 2 รางวัล คือ รางวัลวิชาไวยากรณ์ไทย และเขียนอังกฤษเป็นเงินเหรียญ 11 บาท 1 สลึง 1 เฟื้อง กับหนังสือภาษาไทยอีก 1 ชุดรวม 4 เล่มด้วยกัน

ในปี พ.ศ. 2420 (ค.ศ. 1877) มีการก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์ขึ้นมาอีกโรงเรียนหนึ่งคือโรงเรียนอัสสัมชัญ (กรมสามัญศึกษา 2517 : 181) โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก่อตั้งขึ้นโดยพวกนักบวชคณะเซนต์กาเบรียล (Brothers of St. Gabriel)

หลังจากที่โรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษในพระบรมมหาราชวังที่ ฟรานซิส ยอร์ช แพคเตอร์สัน เป็นครูสอนได้เลิกกลับไปใน พ.ศ. 2419 เพราะแพคเตอร์สันได้ลากลับไปยุโรปนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2421 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษขึ้นที่สวนนันทอุทยาน* แทนโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษเดิมที่เลิกไป โดยมี เอส จี แมคฟาร์แลนด์ (S.G. McFarland) ศาสตราจารย์ชาวอเมริกันเป็นอาจารย์ใหญ่ มีคณะกรรมการ 8 ท่าน เป็นกรรมการจัดการดูแลและมีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมหลวงจักร-

* รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนสวนนันทอุทยาน และโรงเรียนสุนันทาลัย ดูเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก ก. หน้า 399-408.

พระพิทงษ์เป็นผู้จัดการโรงเรียนหลวง โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษที่สวนนันทอุทยานนี้เป็น
 โรงเรียนสำหรับเด็กชายที่เป็นบุตรของเจ้านาย ข้าราชการและราษฎรพลเรือน รวมทั้งบุตร
 ของชาวต่างประเทศที่มาสมัครเรียน แมคฟาร์แลนด์และคณะกรรมการได้เซ็นสัญญาการสอน
 มีกำหนด 5 ปี โดยเซ็นสัญญาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2421 (ค.ศ. 1878, ร.ศ. 97,
 จุลศักราช 1240) เมื่อแรกตั้งโรงเรียนมีนักเรียนหลวงมาเรียน 50 คน พักประจำอยู่ใน
 โรงเรียนทั้งหมด รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินสำหรับโรงเรียน
 สวนนันทอุทยานปีละ 200 ซึ่ง โรงเรียนเริ่มเปิดดำเนินการสอนเมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ.
 2421 (ค.ศ. 1879, ร.ศ. 97, จุลศักราช 1240) [ผู้วิจัย :- เหตุที่ยังคงเป็น พ.ศ.
 2421 ทั้ง ๆ ที่เปลี่ยน ค.ศ. ใหม่เป็น ค.ศ. 1879 แล้ว เพราะว่าในสมัยนั้นประเทศไทยจะ
 เปลี่ยนศักราชใหม่ เมื่อถึงวันที่ 1 เมษายนของทุกปี และนิยมเรียกปีเป็นแบบไทย ๆ คือ
 ชวค ฉลุ ชาล . . .] โรงเรียนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะจัดสอนหนังสือวิชาต่าง ๆ อย่างใหม่
 ความแบบการสอนของประเทศทางตะวันตก จุดมุ่งหมายของการสอนกำหนดไว้เป็นสัญญาข้อ
 หนึ่งระบุว่า ตลอดทั้ง 5 ปีที่สอนนี้ ต้องสอนให้เด็กรู้หนังสือไทยชัดเจน ทั้งลายมือให้ใช้การ
 เสมือนอย่างใดก็จริง ๆ ให้รู้หนังสือภาษาอังกฤษ เขียน อ่าน แปล ใช้ราชการได้ดี ให้รู้
 เลขและวิทยาศาสตร์ตามควรแก่สติปัญญาของเด็ก (S.G. McFarland n.d. : no page)
 การสอนในโรงเรียนนี้จึงแบ่งสอนภาษาไทยครึ่งวันและสอนภาษาอังกฤษครึ่งวัน โดยมีขุนโอ-
 วาทวรกิจ(แก่น) กับครูผู้ช่วย 3 คนสอนหนังสือไทย เอส จี แมคฟาร์แลนด์สอนภาษาอังกฤษ
 โดยคณะกรรมการจัดการโรงเรียนอนุญาตให้หาครูอังกฤษมาช่วยสอนได้ ซึ่งเอส จี แมค
 ฟาร์แลนด์ได้จ้างชาวอังกฤษและชาวอเมริกันมาช่วยสอนด้วยคือ มิสเตอร์คีเบิล (Mr. Keeble)
 มิสเตอร์เฮนดริกส์ (Mr. Hendricks) มิสเตอร์จอห์น เอกิน (Mr. John Eakin)
 ตามลำดับ มิสเตอร์จอห์น เอกินได้ทำให้โรงเรียนสวนนันทอุทยานก้าวหน้าไปอย่างมากใน
 เรื่องการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เช่น ให้นักเรียนจัดนิทรรศการ (Exhibition) ให้อ่าน
 เรียงความ (Essay) ให้โต้วาที (Debate) ในท่ามกลางที่ประชุมชนเป็นต้น ต่อมา
 ได้จ้างมิสเตอร์ เอควิน เอช แมคฟาร์แลนด์ (Mr. Edwin H. McFarland) มาเป็นครู
 แทนครูที่ลาออกไป ซึ่งมิสเตอร์ เอควิน เอช แมคฟาร์แลนด์ได้สอนวิชาความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่นัก
 นักเรียนด้วย เช่น บัญชีบุกคิปบิง (Book-Keeping) วิชาธาตุศาสตร์ (Physics) วิชา
 นิติศาสตร์ (Physiology) เป็นต้น การสอนสมัยนั้นยังไม่มีสมุดคำราเรียน (Text-
 Books) จึงต้องสอนโดยโวหารปากเปล่า (Lectures)

เมื่อโรงเรียนสวนนันทอุทยานสอนมาได้ 5 ปี ครบตามสัญญา คณะกรรมการจัดการโรงเรียนก็ลาออกไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรกุฎารเป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ และรับสั่งให้ เอส จี แมคฟาร์แลนด์ จัดการโรงเรียนสวนนันทอุทยานต่อไปอีก จนกว่าจะมีรับสั่งให้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น

เมื่อโรงเรียนสวนนันทอุทยานเปิดสอนมาครบ 10 ปี จึงได้เลิกสอนในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1888, ร.ศ. 107, จุลศักราช 1250) และได้มาเปิดโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษแห่งใหม่ที่โรงเรียนสุนันทาลัย* เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1889, ร.ศ. 107, จุลศักราช 1250) โดยมี เอส จี แมคฟาร์แลนด์ เป็นอาจารย์ใหญ่เหมือนเดิม มีนักเรียนมาจากโรงเรียนสวนนันทอุทยานเดิม 37 คน สิ้นปีแรกมีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 253 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 พวกคือ นักเรียนภาษาอังกฤษ 202 คน และนักเรียนภาษาไทย 51 คน ตอนสิ้นปีแรกนั้นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชได้เสด็จไปพระราชทานรางวัลแก่นักเรียนที่เรียนดีในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1890, ร.ศ. 108) นักเรียนที่ได้รับรางวัลทุนเล่าเรียนและรางวัลต่าง ๆ มี 6 คน นักเรียนเหล่านี้ได้แสดงแจกกรีเมชันกล่าวคำปากเปล่า (Declamation) และมีอีก 5 คนอ่านเรียงความ (Essay) ที่คนได้แต่งไว้ถวายหน้าพระที่นั่ง

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889, ร.ศ. 108) ท่านเสนาบดีกรมศึกษาธิการ (หมายถึง พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรกุฎาร ภายหลังเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) มีรับสั่งให้ เอส จี แมคฟาร์แลนด์จ้างครูที่มีความรู้ดี ๆ มาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่ง เอส จี แมคฟาร์แลนด์ก็ได้จ้าง มิสเตอร์ กลีน คิลเบิร์ทสัน (Mr. Glenn Culbertson) เข้ามาเป็นครูในโรงเรียนสุนันทาลัย ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2433 (ค.ศ. 1890, ร.ศ. 109) นอกจากนี้ยังมีครูที่เป็นคนไทยมาช่วยสอนใน

* มูลเหตุที่โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษแห่งใหม่นี้ชื่อ "โรงเรียนสุนันทาลัย" นั้น เนื่องมาจากพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ (พระนางเรือล่ม) ได้สิ้นพระชนม์ ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหฤทัยอาลัยถึงเป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดเกล้าให้สร้างโรงเรียนสุนันทาลัยขึ้นไว้เป็นพระอนุสรณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2425 ต่อมาในปี พ.ศ. 2447 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนสุนันทาลัย มาเป็น "โรงเรียนราชินี" (จมนอมรคุณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) 2513 ก: 12)

โรงเรียนสุนันทาลัยด้วย เช่น นายกร, นายเขื่อน, นายพุ่ม, นายลัคและนายเล็ค เป็นต้น
(S.G. McFarland n.d. : no page)

เกี่ยวกับการสอบในโรงเรียนสุนันทาลัยนั้น ได้สอบประจำปีเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2432 (ค.ศ.1890, ร.ศ.108) และหลังจากการสอบมีการพระราชทานรางวัลนักเรียนที่เรียนดีด้วย กล่าวคือ พนักงานกรมศึกษาธิการได้จัดการสอบไล่วิชานักเรียนที่โรงเรียนสุนันทาลัยเป็นประจำปี เลือกสรรบุคคลที่จะได้รับพระราชทานรางวัลรวม 27 คน รางวัลชั้นพิเศษ พระราชทานเงินทุนเล่าเรียน 150 บาท ชั้นที่ 2 เงิน 80 บาท ชั้นที่ 3 เงิน 40 บาท นอกนั้นพระราชทานสิ่งของเป็นรางวัลประจำปี วิชาที่สอบไล่คือ วิชาเลข อ่านหนังสือ หมั่นเล่าเรียน ลายมือ แกรมมาอังกฤษ วิชาฟิสิกส์ วิชาแอลยิบรา ครั้นเสร็จการสอบไล่แล้ว พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นคำรงราชานุภาพ ได้กราบทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานรางวัลเพื่อเป็นเกียรติยศของโรงเรียน ได้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ ผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศ และคนชาวยุโรปชายหญิงเป็นอันมากไปประชุมที่โรงเรียนด้วย เวลาบ่าย 5 โมง เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จมาถึงและประทับ ณ พระที่นั่งโอรนแล้ว เจ้าพนักงานนำนักเรียนมาเข้าเฝ้าละอองพระบาทหน้าพระที่นั่ง แล้ว เอส จี แมคฟาร์แลนด์ อาจารย์ใหญ่กราบบังคมทูลรายงานการสั่งสอนวิชา แล้วเรียกนักเรียนผู้ที่ได้รับพระราชทานรางวัลมากล่าวคำภาษาอังกฤษในที่ประชุม ถ้อยคำที่นักเรียนกล่าวนั้น นักเรียนแต่งเองบ้าง เป็นคำโคลงของเก่าบ้าง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 6 ร.ศ.108 : 454-455)

เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ.2424 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าติสรวรกุมาร (สมเด็จพระยาธำรงราชานุภาพ) เริ่มตั้งโรงเรียนสำหรับฝึกสอนผู้ที่จะเป็นนายร้อยนายสิบในกรมทหารมหาดเล็กชั้น โดยพระราชทานพระตำหนักเดิมที่สวนกุหลาบ อยู่ด้านตะวันออกเฉียงใต้ของพระบรมมหาราชวังให้ และตั้งเป็นโรงเรียนนายทหารมหาดเล็กชั้นเมื่อปีมะเมีย พ.ศ.2425 ในปีเดียวกันนี้ พระเจ้าลูกเธอเจริญพระชันษาสมควรที่จะเล่าเรียนวิชาสูงกว่าอักษรสมัยชั้นต้นอีกหลายพระองค์ ก็โปรดให้เสด็จมาเล่าเรียนที่โรงเรียนทหารมหาดเล็กด้วย โดยให้พระองค์เจ้าติสรวรกุมารจัดการเล่าเรียนของพระเจ้าลูกเธอ และจัดที่สำหรับพระเจ้าลูกเธอพระองค์หญิงได้ทรงเล่าเรียนหนังสือไทยที่ตึกข้างประตูพิมานไชยศรีด้านตะวันตกตรงห้องมุม(ที่เป็นห้องสารวัตรในพระราชสำนักทุกวันนี้) โดยให้ครูในโรงเรียนของพระยาศรีสุนทรโวหารมาสอนเป็นเวลา ไม่ได้จัดตั้งเป็นโรงเรียน แต่สำหรับพระเจ้าลูกเธอ

พระองค์ชาย 4 พระองค์ให้ทรงเล่าเรียนภาษาอังกฤษนั้นได้จัดขึ้นเป็นโรงเรียนในที่เคยเป็นโรงเรียนอังกฤษเดิม คืออยู่ตรงห้องมุขตึกข้างประตูพิมานไชยศรีด้านตะวันออก(ที่เป็นพระคลังข้างที่เดี๋ยวนี้) โดยให้โรงเรียนนี้ขึ้นอยู่กับกรมทหารมหาดเล็ก เหมือนกับโรงเรียนอังกฤษเมื่อครั้งพระเจ้าอองซาเธอทรงเล่าเรียนมาแต่ก่อน (กรมพระยาคำรงราชานุภาพ 2480 : 4-5) สำหรับพระเจ้าลูกเธอพระองค์ชาย 4 พระองค์ที่ทรงศึกษาภาษาอังกฤษในโรงเรียนภาษาอังกฤษใหม่นี้คือ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ พระองค์เจ้าประวิตรวิไลนคม และพระองค์เจ้าจิริประวิตรเดช (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 16) โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษสำหรับพระเจ้าลูกเธอพระองค์ชายทั้ง 4 พระองค์นี้เปิดสอนเพียงปีเดียว ก็เปลี่ยนสภาพกลายเป็นโรงเรียนแผนกไป

ส่วนโรงเรียนนายทหารมหาดเล็กที่พระตำหนักเดิมสวนกุหลาบนั้น ตั้งแต่เริ่มเปิดสอนในปี พ.ศ. 2425 นั้นมีคนนิยมพาศูทรหลานมาส่งเข้าเล่าเรียนมากขึ้นทุกที ดังนั้นเมื่อโรงเรียนตั้งมาได้สัก 1 ปี ก็เกิดปัญหาที่ว่า โรงเรียนที่พระตำหนักสวนกุหลาบนั้นควรจะรับนักเรียนตามความนิยมของผู้เรียน หรือจะรับตามจำนวนที่ต้องการสำหรับเป็นนายทหารมหาดเล็กซึ่งต้องมีการจำกัดจำนวนนักเรียนไม่ให้มากเกินไปกว่าอัตราที่ต้องการ เมื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ จึงมีรับสั่งว่า การเล่าเรียนเป็นการสำคัญของบ้านเมือง เมื่อมีคนนิยมเรียนมากขึ้นก็ไม่ควรสกัดกั้น เพื่อประโยชน์เฉพาะกรมทหารมหาดเล็กแต่เพียงกรมเดียว งานราชการในกระทรวงต่าง ๆ ยังต้องการคนที่ได้เล่าเรียนมีวิชาความรู้เพื่อตำแหน่งรับราชการอีกมาก จึงให้เปลี่ยนโรงเรียนนายทหารมหาดเล็กพระตำหนักสวนกุหลาบเป็นโรงเรียนชั้นสูงสำหรับพระราชวงศ์และผู้ที่จะเป็นข้าราชการ โดยพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ขยายโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบให้กว้างขวางออกไป ด้วยแต่เดิมแรกตั้งโรงเรียนในบริเวณพระตำหนักเดิม 4 หลัง โปรดให้สร้างคดียาวทางด้านใต้ตรงที่เดิมจะสร้างเป็นโรงปั้นค้างอยู่ให้สำเร็จจัดเป็นที่อยู่ที่เรียนของนักเรียนจนเต็มที แล้วโปรดให้พระเจ้าลูกเธอพระองค์ชายทั้ง 4 พระองค์ซึ่งทรงเล่าเรียนภาษาอังกฤษอยู่ในโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษนั้นเสด็จไปเล่าเรียนในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบด้วย โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบจึงเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนพลเรือน คิดวางแผนฝึกสอนสำหรับที่จะรับราชการเป็นสำคัญ สอนทั้งหนังสือไทยและภาษาอังกฤษด้วย โดยมีพระยาโอรสทวารกิจ(แก่น) เมื่อครั้งยังเป็นหลวงโอรสทวารกิจเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ(กรมพระยาคำรงราชานุภาพ 2480 : 7-9) โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบนี้มีการสอนวิชาและเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานรางวัล

นักเรียนเป็นประจำทุกปี เช่น ในปี พ.ศ. 2433 (ร.ศ. 109) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปพระราชทานรางวัลนักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และได้มีกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับครูเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ว่า

แต่ส่วนวิชาหนังสืออังกฤษนั้น ไททราบจากครูมอริส ซึ่งเป็นผู้มาตรวจสอบว่า ความรู้ของนักเรียนซึ่งได้รับรางวัลยังเลวทรามนัก จะหาเพียงไหนเสมอ เช่น ลูกชายโต ซึ่งทั้งไคเรียนเล็กน้อก็ยังไม่ไค เพราะเวลาที่เรียนนั้นไม่เสมอ แลเป็นการตามใจผู้ซึ่งจะเรียน เมื่อนักเรียนรู้หนังสือไทยแล้วก็มักจะออกไปจากโรงเรียนเสีย ถึงว่าอายุนอ้อก็ไม่รออยู่เรียนต่อไปอีก บางคนรูเพียงร้อยคำ สองร้อยคำ บอภิกามารคาวารุภาษาพอไคแล้ว บิคามารคาก็มาดอนออกไปเสีย . . .

เราขอเคื่อนักเรียนทั้งปวงให้ไตรตรองในการที่จะร่ำเรียนให้รอบคอบ วิชาหนังสือไทยนั้น เมื่อรู้ไคแล้วพอทำการไคจริงอยู่ แต่เมื่อไม่รูหนังสืออังกฤษควยแล้ว จะรู้สึกคับแค้นใจเมื่อภายหลัง เพราะเหตุว่าคำหรับคำราววิชาการต่าง ๆ ซึ่งเขาหลงพิมพ์ไคเป็นภาษาต่างประเทศ มีภาษาอังกฤษเป็นตนมากมายหลายหมื่นหลายแสนฉบับ . . . เพราะฉะนั้นการที่รู้หนังสืออังกฤษเป็นลาภอันวิเศษของนักเรียนซึ่งจะหาไคในการเล่าเรียน ถึงแม้ว่าผู้ที่เล่าเรียนในเมืองเราจะเป็นผู้ทภาษาไม่สู้ชู้เงิน เรียนหนังสือภาษาอังกฤษไม่สู้คล่องแคล่วก็อย่าท้อใจ รู้อาน รูแปลไคแล้วพอที่จะไครับประโยชน์เป็นอันมาก จะทำไคทางหาถิ่นหรือหาชื่อเสียงของนักเรียนผู้นั้นสควไค มีผลไคศาลทักว่าที่รูเพียงหนังสือไทยอย่างเดียวเป็นอันมาก. (ราชกิจจานุเบกษา เลม 7 ร.ศ. 109 : 24-25)

ในยุคนั้นโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเป็นเหมือนศูนย์กลางของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในกรุงเทพฯ เพราะได้จ้างครูชาวอังกฤษที่มีความรู้ความสามารถมาสอนภาษาอังกฤษให้แก่นักเรียน ในขณะที่โรงเรียนอื่น ๆ ในเวลานั้นเริ่มหันมาใช้ครูคนไทยสอนภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่โรงเรียนสวนกุหลาบมีมาตรฐานของวิชาภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาอยู่ในขั้นดีโรงเรียนหนึ่งของประเทศไทย (Mayuree Durongphan et al. n.d. : 21)

ในปี พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1888) จอห์น เอ เอकिन (John A. Eakin) ได้ตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับเด็กชายชั้นที่คาบลฤฎีจีน ผังธนบุรี เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2431 โดยเรียกชื่อโรงเรียนว่า "โรงเรียนคริสเตียนไฮสกูล" (Christian High School) พอดีถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889) ได้ย้ายโรงเรียนไปรวมกับ

โรงเรียนชายที่สำเหร่ และตั้งชื่อโรงเรียนใหม่ว่า "สำเหร่บอยคริสเตียนไฮสกูล" (Samray Boy's Christian High School) ต่อมาในปี พ.ศ.2443 (ค.ศ.1900) จอห์น เอ เอकिन และ เจ บี ดันแลป (J.B. Dunlap) ใ้หาซื้อที่สำหรับสร้างโรงเรียนใหม่ได้จากจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี(เจิม แสงชูโต) โดยให้เงินที่เรี่ยไรได้จากในประเทศรวมกับเงินที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้อีก 20 ชั่ง(1600 บาท) สถานที่ใหม่นี้อยู่ที่ถนนประมวญ ตำบลสี่ลมฝั่งพระนคร ต่อมาในปี พ.ศ.2446 (ค.ศ.1903) จึงได้ย้ายโรงเรียนมาอยู่ฝั่งพระนครและเปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่อีกเป็น "กรุงเทพคริสเตียนไฮสกูล" (Bangkok Christian High School) และเมื่อถึงปี พ.ศ.2456 (ค.ศ. 1913) ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่อีกครั้งเป็น "กรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย" (Bangkok Christian College) ดังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ (สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย 2514 : 42-43)

เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2433 (ค.ศ.1891, ร.ศ.109) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง "พระราชบัญญัติการสอบวิชา" * ขึ้น โดยกำหนดให้สอบตามพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2434 (ค.ศ.1892, ร.ศ.110) เป็นต้นไป สำระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษก็คือ ควรจะมีวิธีสอบภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น เพราะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งโรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษขึ้นมาหลายแห่ง และมีโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษที่เป็นโรงเรียนเซนต์สก็๊ (หมายถึงโรงเรียนราษฎร์) อีกหลายแห่ง ดังนั้นเพื่อให้การสอบความรู้ภาษาอังกฤษของโรงเรียนต่าง ๆ มีมาตรฐานและเป็นแบบแผนอันเดียวกัน จึงกำหนดให้สอบวิชาความรู้ภาษาอังกฤษออกเป็น 6 ชั้น (6 ปี) เนื้อหาในการสอบภาษาอังกฤษแต่ละชั้นปีเป็นดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 8 ร.ศ.110 : 26-29)

ชั้นที่ 1 สอบ อ่าน เขียนหนังสือให้ถูกต้องออกคำ ฝีมือเขียนหนังสือ แปลคำภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย แปลคำภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ไวยากรณ์ วิชาคิคเลข รวมทั้งหมด 7 อย่าง

ชั้นที่ 2 สอบ 7 อย่างเหมือนชั้นที่ 1 และเพิ่มการสอบอีก 2 อย่างคือ เรียงความเป็นภาษาอังกฤษ พรรณนาลักษณะสิ่งของเป็นภาษาอังกฤษ รวมทั้งหมด 9 อย่าง

* รายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับ "พระราชบัญญัติการสอบวิชา" ฉบับนี้ดูเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก ข. หน้า 409-412.

ชั้นที่ 3 สอบเหมือนกับชั้นที่ 2 ทุกอย่าง แตกต่างตรงที่เนื้อหาในการสอบภาคชั้น
ชั้นที่ 4 สอบเหมือนชั้นที่ 3 ทุกอย่าง แต่ให้เปลี่ยนการสอบความรู้ที่จะพรรณนา
ลักษณะสิ่งของ มาเป็นสอบความรู้วิชาภูมิศาสตร์

ชั้นที่ 5 สอบอ่าน แปลความภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย แปลความภาษาไทยเป็น
ภาษาอังกฤษ ไวยากรณ์อังกฤษ เรียงความภาษาอังกฤษ วิชาคิกเลข วิชาภูมิศาสตร์ รวม
ทั้งหมด 7 อย่าง

ชั้นที่ 6 สอบเหมือนชั้นที่ 5 ทุกอย่าง และให้สอบสิ่งต่อไปนี้เพิ่มเติมอีกด้วย คือ
ความรู้หังสาวการต่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับการค้าขาย ความรู้ดาราศาสตร์ และสรีร-
ศาสตร์

การสอบเปลี่ยนจากที่เคยกำหนดให้สอบปีละครั้ง มาเป็นสอบปีละ 2 ครั้ง คือสอบ
ในเดือนตุลาคม 1 ครั้ง และในเดือนมีนาคมอีก 1 ครั้ง โดยให้กรมศึกษาธิการเป็นผู้ออกข้อ
สอบภาษาอังกฤษทั้ง 6 ชั้น

นอกจากนี้ นักเรียนที่สอบวิชาภาษาอังกฤษได้ตั้งแต่ชั้นที่ 4 ขึ้นไป จะพ้นจากการ
เป็นทหารไคตันที่ซึ่งแต่เดิมมานั้นชายไทยทุกคนจะต้องเป็นทหารไม่ว่าจะจบการศึกษาชั้นใด
มากก็ตาม

ในปี พ.ศ. 2438 กรมศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรฉบับพุทธศักราช 2438
ซึ่งเป็นหลักสูตรฉบับแรกที่กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ในประโยค 3 ชั้นที่ 1 จนถึงชั้น
ที่ 4 รายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษตามหลักสูตรฉบับพุทธศักราช 2438 นั้น
จะได้กล่าวถึงต่อไปในบทที่ 3

วิวัฒนาการของวิธีสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยมีมานานกว่า 100 ปีแล้ว วิธีสอน
ภาษาอังกฤษในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นมีอยู่หลายวิธี วิธีสอนภาษาอังกฤษบางแบบได้ใช้อยู่เป็น
เวลานานหลายสิบปี หรือบางแบบเพิ่งจะแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา
วิธีสอนภาษาอังกฤษแบบต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นและความเชื่อของนักภาษา
ศาสตร์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยซึ่งมีความต้องการให้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศ
ต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วย ได้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ผู้วิจัยจะ

ขอกล่าวถึง วิวัฒนาการของวิธีสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเฉพาะวิธีสอนที่เคยใช้กันแพร่หลายหรือเป็นที่รู้จักกันดีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนวิธีสอนบางแบบซึ่งไม่เป็นวิธีที่นิยมใช้กันแพร่หลายทั่วไปนั้น ผู้วิจัยจะเว้นไปไม่ขอกล่าวถึง วิธีสอนภาษาอังกฤษที่สำคัญ ๆ และเป็นที่ยอมรับกันดีในประเทศไทยมีดังนี้

1. วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (Grammar-Translation Method)

วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลเป็นวิธีสอนภาษาอังกฤษที่ใช้อยู่ในประเทศไทยนานที่สุดนับตั้งแต่เริ่มมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเป็นต้นมา วิธีสอนแบบนี้ใช้อยู่ในประเทศแถบยุโรปมานานหลายร้อยปีแล้วจนไม่สามารถบอกได้ว่าใครเป็นผู้เริ่มใช้วิธีสอนแบบนี้ ทราบแต่เพียงว่ามีรากฐานมาจากการสอนภาษาลาตินและกรีก ซึ่งต่อมาได้มีผู้นำมาใช้สอนภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน และอังกฤษ การสอนตามวิธีนี้มาจากแนวความคิดที่ว่า ภาษามีกฎเกณฑ์ มีระบบและระเบียบ คนจะเข้าใจภาษาได้ต้องเข้าใจกฎและระเบียบในภาษานั้น ๆ ดังนั้นถ้าสามารถทำให้ผู้เรียนได้รู้กฎและคำศัพท์แล้ว ผู้เรียนก็จะสามารถรู้ความหมายของข้อความนั้น ๆ ได้ วิธีสอนแบบนี้ใช้วิธีการแปลเป็นหลักโดยถือว่า ภาษาประกอบคำเป็นจำนวนมากที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาอื่น ฉะนั้นคำที่เกี่ยวกับการสอนตามวิธีนี้จึงยึดเอาการเรียนรู้คำศัพท์จำนวนมากเป็นเกณฑ์ การอธิบายคำศัพท์และไวยากรณ์ครูจะใช้ภาษาของผู้เรียนคือใช้ภาษาไทย แบบฝึกหัดต่าง ๆ ที่ให้ผู้เรียนฝึกได้แก่ การให้คำหรือประโยคภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้เรียนแปลเป็นภาษาไทย และให้คำหรือประโยคภาษาไทยเพื่อให้ผู้เรียนแปลกลับเป็นภาษาอังกฤษ ผู้เรียนแปลผิดหรือแปลไม่ได้ครูจะช่วยแก้ไข หรือผู้เรียนไม่เข้าใจครูจะช่วยอธิบาย ผู้เรียนต้องเรียนรู้กฎไวยากรณ์ต่าง ๆ มากมายรวมทั้งข้อยกเว้นต่าง ๆ ห้องจำชนิดของคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำ การกระจายคำ กริยา การเปลี่ยนรูปของคำ ชื่อคำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ทางไวยากรณ์ รวมทั้งการใช้พจนานุกรมที่มีคำแปลสองภาษา อังกฤษ-ไทย และ ไทย-อังกฤษด้วย บางครั้งครูจะเน้นที่ข้อยกเว้นที่เป็นคำโบราณหรือหาที่ใช้ได้ยาก ขั้นตอนการสอนภาษาอังกฤษตามวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลอาจจะสรุปได้ดังนี้

1. สอนคำศัพท์ด้วยการบอกคำแปลและให้ประโยคตัวอย่างที่มีคำศัพท์นั้นอยู่
2. สอนโครงสร้างไวยากรณ์ที่จะต้องใช้ในการแปลเรื่องให้อ่านด้วยการให้คำอธิบายและให้ตัวอย่างประโยคประกอบ
3. เมื่อผู้เรียนแปลแล้ว การตรวจคำตอบใช้การอภิปรายของผู้เรียนทั้งชั้น

4. หลังจากผู้เรียนแปลเรื่องที่อ่านจนเข้าใจแล้ว จึงตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านนั้น

5. อภิปรายเกี่ยวกับคำตอบ ถ้าหากมีปัญหาคำไม่เข้าใจตรงกัน

6. ขยายผลการเรียนรู้ด้วยการให้ทำที่บ้าน หรือการศึกษาเพิ่มเติม

วิธีสอนภาษาอังกฤษตามวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลนี้มุ่งให้คำศัพท์และกฎเกณฑ์ทางภาษาคำยกรออธิบายไวยากรณ์และการใช้ภาษา เพื่อนำความรู้และความเข้าใจไปใช้ในการทำแบบฝึกหัดการแปล การวัดผลจะวัดความจำเกี่ยวกับคำศัพท์ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และการแปล

2. วิธีสอนแบบตรง (Direct Method)

ในช่วงปี ค.ศ. 1850-1900 การสอนภาษาต่างประเทศในยุโรปได้มีการปรับปรุงวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลเพื่อให้การสอนภาษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดวิธีสอนแบบตรงขึ้น วิธีสอนภาษาแบบตรงนี้มีอิทธิพลมากในยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนขั้นต้น ๆ ของการเรียนภาษาฝรั่งเศสหรืออังกฤษ แต่ในระดับชั้นสูง ๆ ยังคงใช้วิธีสอนภาษาแบบไวยากรณ์และแปลอยู่ ในประเทศอังกฤษบางครั้งใช้วิธีสอนทั้งแบบไวยากรณ์และแปลผสมกับวิธีสอนแบบตรงแล้วเรียกชื่อวิธีสอนว่า "Compromise Method" หรือ "Oral Method"

สำหรับวิธีสอนภาษาอังกฤษแบบตรงในประเทศไทยนี้ ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ (2524 : 4) กล่าวว่า ไมเคิล เวสต์ (Michael West) ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่ได้เริ่มใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ คือ เขาได้ศึกษาคำจากหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลาย ๆ ประเทศ แล้วนับและจัดลำดับคำที่ใช้บ่อยที่สุดหรือเรียกตามภาษาทางสถิติว่า คำที่มีความถี่สูง แต่งหนังสือแบบเรียนขึ้นมาชุดหนึ่งชื่อว่า "New Method Reader" ซึ่งได้ใช้ในโรงเรียนไทยเป็นเวลาเกือบ 20 ปีตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้คิดแปลงหนังสือที่มีชื่อเสียงให้อ่านง่าย (Simplify) ขึ้น และมีการใช้หลักความถี่ของคำของ ไมเคิล เวสต์ มาคิดแปลงหนังสือที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ อีกมากมายให้อ่านง่ายขึ้น และกำหนดให้นักเรียนในโรงเรียนในประเทศไทยอ่าน แต่ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจหลักการของไมเคิล เวสต์ยังคงสอนตามแบบเก่าคือ ให้ท่องกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ และแปล นอกจากนี้ ไมเคิล เวสต์ยังแต่งหนังสือแบบเรียนข้างเคียงอีกชุดหนึ่งชื่อว่า "New Method Composition" ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การฝึกหัดเขียนมาก แต่ถาม

โรงเรียนไทยไม่ค่อยนิยมใช้กัน มีโรงเรียนมาแตร์ เคอี่เป็นโรงเรียนหนึ่งในประเทศไทยที่ใช้ และคงมีโรงเรียนอื่น ๆ อีกบ้างที่ได้ใช้หนังสือฝึกหัดชุดนี้ ซึ่งได้ผลแก่นักเรียนเป็นที่น่าพอใจ

วิธีสอนภาษาอังกฤษแบบตรงนี้ได้เปลี่ยนแปลงการศึกษาภาษาในวรรณคดีซึ่งเป็นลักษณะของวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลมาเป็นการศึกษาภาษาที่ใช้พูดอยู่ในชีวิตประจำวัน จุดประสงค์ของวิธีสอนแบบนี้คือ ต้องการให้ผู้เรียนสามารถพูด อ่าน เขียนและคิดเป็นภาษาต่างประเทศได้โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการแปลเป็นภาษาแม่ของผู้เรียนเสียก่อน ในเวลาสอนผู้สอนจะพยายามสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เป็นสภาพแวดล้อมของภาษาต่างประเทศที่กำลังเรียนอยู่ โดยผู้สอนพูดแต่ภาษาต่างประเทศที่กำลังเรียนนั้นตลอดเวลา ไม่มีการเน้นอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาอีกต่อไป จะอธิบายก็ต่อเมื่อจำเป็นและจะอธิบายโดยใช้ภาษาที่เรียนอยู่ วิธีสอนแบบนี้จึงมักใช้เจ้าของภาษาเองหรือผู้ที่สามารถใช้ภาษาได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาเป็นผู้สอน ขั้นตอนในการสอนผู้สอนจะเสนอเนื้อหาซึ่งเป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียน คำศัพท์ยากจะอธิบายด้วยภาษาที่เรียนโดยใช้การถอดความ รูปภาพอุปกรณ์ที่เป็นของจริง ให้คำที่มีความหมายเหมือนกัน การสาธิต หรือใช้ปริบท การอธิบายความหมายของเนื้อเรื่องที่เรียนจะใช้วิธีถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องนั้น ๆ และขณะที่ผู้เรียนกำลังอ่านเนื้อเรื่องผู้สอนจะให้สังเกตลักษณะทางไวยากรณ์เอง ผู้สอนให้ความสนใจไวยากรณ์น้อย ส่วนใหญ่จะใช้เวลาเพื่อถาม-ตอบผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อเรื่องหรือพูดคุยเกี่ยวกับภาพที่คิดไว้หน้าห้อง แบบฝึกหัดเป็นลักษณะให้ผู้เรียนแทนค่า การเปลี่ยนลำดับคำ (Trans-portations) การเขียนตามคำบอก การเล่าเรื่อง การเขียนเรียงความโดยอิสระและจะเน้นในเรื่องการออกเสียงให้ถูกต้อง เพราะวิธีสอนแบบนี้เน้นทักษะพูด ฟัง อ่าน และเขียนมากน้อยตามลำดับ การถอดเสียงในภาษาออกมาเป็นสัญลักษณ์ทางภาษาศาสตร์ (Phonetics Transcription) จึงนับเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องรู้ด้วย

วิธีสอนแบบตรงเป็นวิธีสอนที่ได้รับแนวความคิดที่ว่า ความเข้าใจก็ดี สมรรถภาพการฟัง พูด อ่าน ไม่ควรให้ผ่านภาษาของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้รับทราบคำศัพท์และไวยากรณ์โดยผ่านภาษาที่ต้องการเรียนเท่านั้น จึงไม่ส่งเสริมการแปลแต่ส่งเสริมการสอนทักษะพูด ดังนั้นวิธีสอนแบบนี้จึงพยายามทำให้สถานการณ์ในการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนนั้นสามารถนำภาษาไปใช้ได้จริง ฝึกให้ผู้เรียนเรียนโดยไม่ใช้การแปล แต่ใช้ภาษาที่เรียนในการอธิบาย การเรียนรู้ภาษาจะใช้เนื้อหาบทเรียน (Text) การสาธิตโดยใช้รูปภาพและวัตถุของจริง เน้นในด้านการถาม-ตอบคำถาม การพูดบรรยายเรื่อง การเขียนตามคำบอก และการเขียนแบบจากครู

3. วิธีสอนแบบฟัง-พูด (Audio-Lingual Method)

ในขณะที่วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล และวิธีสอนแบบตรงกำลังเป็นที่นิยมในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในอเมริกาได้เริ่มมีวิธีสอนแบบฟัง-พูดขึ้น และต่อมาได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ระยะแรกวิธีสอนแบบนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากเช่นในอังกฤษและเยอรมัน เป็นต้น วิธีสอนแบบนี้อาจมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น ประมาณช่วงปลาย ค.ศ. 1950-1960 เรียกวิธีสอนแบบนี้ว่า Aural-Oral Method ต่อมาในปี ค.ศ. 1964 เนลสัน บรูคส์ (Nelson Brooks) แห่งมหาวิทยาลัยเยล (Yale) ได้เรียกวิธีสอนแบบนี้ว่า Audio-Lingual Method ซึ่งเป็นชื่อที่นิยมใช้กันแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

วิธีสอนแบบนี้เริ่มขึ้นในระยะแรกของสงครามโลกครั้งที่ 2 จากความจำเป็นที่ทหารจะต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เข้าใจและพูดภาษาของเจ้าของท้องถิ่นได้โดยใช้สำเนียงที่ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาให้มากที่สุด รัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมกับมหาวิทยาลัยในประเทศจึงจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาขึ้นชื่อว่า "Army Specialized Training Program" (ASTP) เพื่อให้ทหารฝึกพูดภาษาให้คล่องแคล่ว และมีปริมาณผู้สำเร็จการเรียนครั้งละจำนวนมาก มีผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ให้คำแนะนำช่วยเหลือ คือ นักภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา และผู้รู้ภาษาต่างประเทศนั้น ๆ บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือคือ ฟรานส์ บิวส์ (Franz Boas) อี ซาพียร์ (E. Sapir) และ แอล บลูมฟิลด์ (L. Bloomfield) ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คนนี้แนะนำว่า ในการสอนส่วนใหญ่แล้วให้เป็นการเลียนแบบการสนทนาของเจ้าของภาษา สอนไวยากรณ์เท่าที่จำเป็น และควรจัดชั้นเรียนให้เล็กเพื่อให้การฝึกฝนและการเลียนแบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

วิธีสอนแบบนี้ยึดทฤษฎีที่ว่า ภาษาทุกภาษาในโลกนี้มีระบบเสียง โครงสร้างไวยากรณ์และความหมายเป็นของตนเองโดยเฉพาะ จะต้องมี การเปรียบเทียบระหว่างภาษาแม่ของผู้เรียนกับภาษาใหม่เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางภาษาที่แตกต่างกัน ลักษณะที่แตกต่างกันในด้านการออกเสียงและหลักภาษานี้เป็นสิ่งที่ เป็นปัญหาของผู้เรียนที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ กล่าวคือ ถ้าเสียงหรือรูปแบบประโยคใดที่มีความคล้ายคลึงกัน ผู้สอนก็ไม่ควรเสียเวลาฝึกมากนักเพราะนักเรียนเรียนรู้ได้เร็ว แต่หากมีเสียงหรือรูปแบบประโยคใดที่ต่างจากภาษาแม่ของผู้เรียนจะต้องมีการฝึกให้มากขึ้น นอกจากนี้ วิธีสอนแบบนี้ยังนำความคิดของนักจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorist) มาเป็นหลัก ซึ่งมี บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner)

เป็นผู้นำของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ เขาเชื่อว่าภาษาเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของสิ่งเร้าและปฏิกิริยาตอบสนอง การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเมื่อได้รับการยกย่องชมเชย หรือให้รางวัลในทันที นั่นคือ เมื่อผู้เรียนได้รับสิ่งเร้าจากการที่ผู้สอนให้แบบอย่างทางภาษาโดยการพูดหรือเขียน เมื่อผู้เรียนได้ฟังหรืออ่านแบบอย่างนั้นแล้วจะเกิดพฤติกรรมตอบสนองโดยการพูดหรือเขียนออกมา ผู้สอนและผู้เรียนจะมีพฤติกรรมโต้ตอบสัมพันธ์กันตลอดเวลา ผู้สอนประเมินผลโดยพิจารณาจากการตอบสนองของผู้เรียน ประเมินค่าแล้วให้การเสริมแรงโดยฝึกโครงสร้าง (Pattern Practice) อย่างเข้มข้น ซ้ำกันหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้โดยอัตโนมัติ

วิลเลียม โมลตัน (William Moulton 1961 : 86-89) แห่งมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน (Princeton) เป็นนักภาษาศาสตร์ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านวิธีสอนแบบฟัง-พูดมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สรุปหลักทางภาษาศาสตร์ 5 ประการ เป็นหลักที่ผู้สอนควรคำนึงถึงเมื่อเตรียมเนื้อหาและเทคนิคการสอนตามวิธีสอนแบบฟัง-พูดดังนี้

1. ภาษาคือคำพูดมิใช่การเขียน

จากความคิดที่ว่า เด็กเรียนภาษาแม่จากผู้อื่นในรูปของภาษาพูด ดังนั้นเมื่อจะสอนภาษาต่างประเทศก็ควรจะต้องเรียนจากภาษาพูดด้วย โดยเน้นที่ความเข้าใจและพูดได้ก่อนที่จะให้อ่านและเขียนได้ แต่ก็จะต้องได้ครบทักษะทั้งสี่ ในขณะที่ผู้เรียนฝึกพูดตามแบบผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนออกเสียงให้ถูกต้องด้วย นักภาษาศาสตร์กลุ่มนี้เชื่อว่าถ้าให้นักเรียนเห็นตัวเขียนตั้งแต่แรกจะทำให้ออกเสียงได้ไม่ถูกต้องเหมือนเจ้าของภาษา เพราะผู้เรียนมักเคยชินกับการนำตัวเขียนไปสัมพันธ์กับเสียงในภาษาแม่ของตนโดยไม่สนใจฟังเสียงที่แท้จริงของภาษาใหม่ที่เขียน และเนื่องจากการเน้นที่ภาษาพูดจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาที่ต้องเลือกเฟ้นอย่างจริงจัง โดยเลือกสิ่งที่เป็นภาษาพูดจากสังคมที่ทุกภาษานั้นจริง รวมทั้งพิจารณาภาษาที่เหมาะสมกับวัยและใช้สถานที่ใกล้ตัวผู้เรียน นอกจากนี้ยังเน้นที่จังหวะการพูดด้วยว่า จะต้องเป็นไปด้วยความเร็วปกติที่เจ้าของภาษาใช้สนทนากัน

2. ภาษาเป็นการสร้างสมจนเป็นนิสัย

ความคิดนี้ได้มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ที่ว่า เมื่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น และการกระทำนั้นได้รับการสนับสนุนและเสริมแรงให้ทำซ้ำ ๆ กันอยู่

ความสำเร็จในการเรียนภาษา

5. ภาษาแต่ละภาษาย่อมมีความแตกต่างกัน

นักภาษาศาสตร์กลุ่มโครงสร้าง (Structuralist) มีความเห็นว่า ภาษาแต่ละภาษามีลักษณะเด่นพิเศษเป็นของตนเองซึ่งแต่ละภาษาไม่เหมือนกัน ระบบไวยากรณ์ของภาษาไม่เป็นที่สากล (Universal) นั่นคือ ไม่มีรูปแบบของไวยากรณ์ที่เหมือนกันจนสามารถใช้อธิบายโครงสร้างของภาษาต่าง ๆ ได้หมดคั้งที่นักภาษาศาสตร์สมัยก่อนพยายามให้เป็น เช่น การอธิบายภาษาอังกฤษตามรูปไวยากรณ์ของภาษากรีก ลาดิน เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาลักษณะโครงสร้างของภาษาแม้กับภาษาที่เรียนเพื่อหาว่ามีสิ่งใดแตกต่างกัน แล้วจึงนำความแตกต่างระหว่างสองภาษานี้มาเตรียมเนื้อหาและแผนการสอนว่าควรจะมีฝึกฝนส่วนใดมากน้อยเป็นพิเศษเพียงใด ส่วนมากจะสอนโครงสร้างที่ใช้กันมากที่สุดและเป็นปัญหาแก่ผู้เรียนน้อยที่สุด นำมาฝึกฝนจนแน่ใจได้ว่าผู้เรียนสามารถใช้ได้แล้วจึงให้เรียนขั้นต่อไป

ลำดับชั้นการสอนตามวิธีสอนแบบฟัง-พูด

วิธีสอนแบบฟัง-พูดมีขั้นตอนการสอนตามลำดับดังนี้

1. ดึงดูดความสนใจ

ก่อนที่ครูจะสอนเนื้อหาควรมีการนำเข้าสู่บทเรียนก่อน พยายามทำให้ผู้เรียนสนใจสิ่งที่จะเรียน และเป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบว่าเรียนเรื่องอะไร การที่จะดึงดูดความสนใจก็มักจะต้องใช้อุปกรณ์การสอนเข้าช่วย เช่น ของจริง รูปภาพ ท่าทาง เป็นต้น ชั้นนี้ครูไม่ควรใช้เวลามากนัก

2. ให้ตัวอย่างแก่ผู้เรียน

หลังจากดึงดูดความสนใจของผู้เรียนแล้ว ควรให้ผู้เรียนได้ฟังและเห็นเรื่องที่ต้องการสอน การให้ตัวอย่างควรให้ตัวอย่างปากเปล่าก่อนแล้วจึงเขียนประโยคตัวอย่างลงบนกระดานดำ เพราะนักเรียนบางคนอาศัยทักษะการฟังอย่างเดียวไม่พอต้องได้เห็นด้วย ตัวอย่างต้องชัดเจน และมากเพียงพอเพื่อให้ผู้เรียนใช้สรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้

3. สรุปเป็นกฎเกณฑ์

เมื่อผู้เรียนได้ตัวอย่างที่ถูกต้องและมากเพียงพอแล้ว ให้ผู้เรียนช่วยกันสรุปเป็นกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนโดยใช้ภาษาง่าย ๆ ของผู้เรียนเอง ผู้สอนช่วยชี้แจงภาษาให้

รักุมและรู้ว่าสรุปได้ถูกต้องหรือไม่ ถ้าสรุปผิดผู้สอนต้องให้ตัวอย่างเพิ่มเติมจนกว่าผู้เรียนจะสามารถสรุปกฎเองได้ ผู้เรียนต้องสังเกตในแง่ต่าง ๆ โดยผู้สอนทำหน้าที่รวบรวมข้อสังเกตเข้าด้วยกัน

4. ผึก

ขั้นนี้สำคัญมาก ควรใช้เวลา 2 ใน 3 ของเวลาทั้งหมด การผึกต้องให้ผึกปากเปล่าก่อน อาจผึกเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลตามความเหมาะสม ผู้สอนควรพูดให้น้อยเพื่อให้ผู้เรียนได้ผึกพูดมาก ๆ นั่นคือ ผู้สอนควรพูดเพียง 15 % ที่เหลือ 85 % ให้ผู้เรียนผึกพูด หลังจากผึกพูดปากเปล่าแล้วจึงผึกอ่านและเขียนต่อไป

5. นำไปใช้

เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ผู้สอนสอนไปหรือไม่ โดยนำผู้เรียนออกนอกบทเรียนและสร้างสถานการณ์ที่นอกเหนือจากในบทเรียน เพื่อที่ว่าผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ผึกมาแล้วนั้นไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์อื่นได้หรือไม่

วิธีสอนแบบฟัง-พูดต่างจากวิธีสอนแบบตรงตรงที่ว่า วิธีสอนแบบตรงไม่ยอมให้ผู้สอนใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเลย ส่วนวิธีสอนแบบฟัง-พูดให้ใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเข้าช่วยไต่ถามให้แปลไต่ถาม แต่ต้องระวังว่าต้องเป็นการแปลเพื่อช่วยแสดงความหมาย อธิบายสำนวนหรืออารมณ์ที่แฝงอยู่ในภาษาของตนั้น ๆ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นการแปลชนิดคำต่อคำหรือประโยคต่อประโยค นอกจากนี้วิธีสอนแบบฟัง-พูดยังใช้เทคนิคการสอนที่เรียกว่า การผึกโครงสร้าง (Pattern Practice) และคู่เทียบเสียง (Minimal Pairs) มาใช้ในการผึกด้วย

ลักษณะของการผึกด้วยโครงสร้าง (Pattern Practice)

1. การผึกด้วยโครงสร้าง (Pattern Practice) เป็นการผึกการใช้โครงสร้างและรูปแบบประโยคโดยปากเปล่าอย่างรวดเร็ว ๆ เบนความสนใจของผู้เรียนไปที่จุดอื่นซึ่งไม่ใช่ตัวปัญหาโดยตรง เช่นผู้สอนต้องการผึกการใช้ is, am, are แทนที่ผู้สอนจะถามเพื่อให้ผู้เรียนบอกกฎเกณฑ์ว่า is ใช้กับประธานอะไรบ้าง ผู้สอนจะพูดนำด้วยการใช้ตัวอย่างก่อนดังนี้ เช่น

ผู้สอน : He is in class. (She)
 : She is in class. (They)
 : They are in class. (Sombat)

ผู้เรียน : Sombat is in class.

ผู้สอน : She

ผู้เรียน : She is in class.

ผู้สอน : Sombat and Preecha

ผู้เรียน : Sombat and Preecha are in class.

2. การฝึกตั้งกล่าว ผู้สอนให้ตัวแนะ (Cue) เพียงคำหรือ 2 คำ ผู้เรียนพูด
 เป็นประโยค โดยผู้สอนไม่ต้องพูดนำ

3. ในการสอนแต่ละครั้ง มุ่งฝึกเพียงจุดเดียว

4. ในการฝึก ผู้สอนมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถตอบได้อย่างอัตโนมัติ โดย

4.1 ผู้สอนจะไม่บอกกฎเกณฑ์ แต่จะให้ตัวอย่างมากพอเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมี
 ความเข้าใจ และสามารถฝึกต่อไปได้อย่างถูกต้องหลังจากเห็นตัวอย่างมาแล้ว

4.2 ตัวแนะที่ผู้สอนใช้นั้นต้องไม่ใช่ตัวปัญหาโดยตรง (สังเกตจากตัวอย่าง
 ในข้อ 1 ผู้สอนต้องการฝึกใช้ is, am, are แต่ตัวแนะที่ผู้สอนให้คือ She, Sombat
 and Preecha เป็นต้น)

5. หลังจากฝึกปากเปล่าแล้ว ผู้สอนจึงให้ผู้เรียนสรุปกฎเกณฑ์ขึ้นเอง ซึ่งอาจจะ
 สังเกตจากตำแหน่งของคำที่เอาไปเทียบแทน สังเกตรูปร่างของคำต่าง ๆ รวมทั้งข้อสังเกต
 เกี่ยวกับการออกเสียง เช่น การเน้น การออกเสียงเชื่อมคำ การออกเสียงขึ้นลงในประโยค
 จังหวะ ฯลฯ เป็นต้น

รูปแบบของการฝึกด้วยโครงสร้าง

การฝึกด้วยโครงสร้าง (Pattern Practice) แบ่งเป็นแบบต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แบบฝึกซ้ำ (Repetition Drill) เป็นแบบฝึกที่ง่ายที่สุด ผู้สอนจะออกเสียง
 ข้อความหรือประโยคเป็นแบบอย่างพร้อมทั้งแสดงความหมาย ผู้เรียนพูดตามซ้ำ ๆ กัน ผู้สอน
 ฟังและแก้ไขให้ผู้เรียนเลียนแบบให้ถูกต้อง

แบบฝึกประเภทนี้ เหมาะในการให้ตัวอย่างโครงสร้างไวยากรณ์ใหม่ การฝึก

ออกเสียง จังหวะ เสียงเน้น เสียงขึ้นลงในประโยค บทสนทนาที่มุ่งให้ผู้เรียนฝึกออกเสียง
ได้ถูกต้องจะใช้แบบฝึกประเภทนี้มาก

2. แบบฝึกเทียบแทน (Substitution Drill) เป็นแบบฝึกที่ให้ผู้เรียนใช้คำ
หรือวลีแทนที่ลงในตำแหน่งต่าง ๆ ของประโยคให้ถูกต้อง

ผู้สอนอาจให้ตัวแฉะโคลงหลายแบบ เช่น ทูคิให้ฟัง ใช้สิ่งของ ใช้รูปภาพ หรือ
เขียนคำให้ดูแล้วแต่เหมาะสม แบบฝึกเทียบแทนมีหลายประเภทเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก
ได้ดังนี้

2.1 แบบฝึกเทียบแทนที่ใช้คำหรือกลุ่มคำมาแทนที่ในกระส่วนหลัก (Constant
Pattern) เพียงตำแหน่งเดียว (Single-Slot Substitution) เช่น

ผู้สอน : I bought a blue book. (pen)

ผู้เรียน : I bought a blue pen.

ผู้สอน : pencil

ผู้เรียน : I bought a blue pencil.

2.2 แบบฝึกเทียบแทนที่ใช้คำหรือกลุ่มคำมาแทนที่ในกระส่วนหลัก 2 ตำแหน่ง
(Double-Slot Substitution) โดยผู้สอนให้ตัวแฉะมาทีละคู่ เช่น

ผู้สอน : John gave him a shirt. (she - dress)

ผู้เรียน : John gave her a dress.

ผู้สอน : they - dog

ผู้เรียน : John gave them a dog.

2.3 แบบฝึกเทียบแทนที่ใช้คำหรือกลุ่มคำมาแทนที่ในกระส่วนหลักได้มากกว่า
1 ตำแหน่ง (Moving-Slot Substitution) คล้ายกับแบบ 2.2 แตกต่างกันตรงที่ว่า
แบบฝึกชนิดนี้ ผู้สอนให้ตัวแฉะเพียง 1 คำ เช่น

ผู้สอน : John gave him a shirt. (she)

ผู้เรียน : John gave her a shirt.

ผู้สอน : watch

ผู้เรียน : John gave her a watch.

I 15743913

3. แบบฝึกเทียบแทนสัมพันธ์ (Correlative Substitution Drill) เป็นแบบฝึกเทียบแทนชนิดที่เมื่อนำคำหรือกลุ่มคำที่ให้มาลงไปเทียบแทนในตำแหน่งที่ถูกต้องแล้วยังบังคับให้ต้องเปลี่ยนส่วนอื่น ๆ ของกระสวนหลักอีกด้วย เช่น

ผู้สอน : He's been to Chiangmai. (I)

ผู้เรียน : I've been to Chiangmai.

ผู้สอน : You

ผู้เรียน : You've been to Chiangmai.

ผู้สอนอาจเขียนแบบฝึกที่ยากขึ้นกว่าเดิมเป็นแบบฝึกเทียบแทนสัมพันธ์ที่ใช้คำแทนที่ในกระสวนหลัก 2 ตำแหน่ง (Double-Slot Correlative Substitution Drill) ตัวอย่างให้ตัวแฉะที่ละคู่ เช่น

ผู้สอน : He's been to Chiangmai. (I - Singapore)

ผู้เรียน : I've been to Singapore.

ผู้สอน : We - the zoo

ผู้เรียน : We've been to the zoo.

จะเห็นได้ว่า แบบฝึกประเภทแบบฝึกเทียบแทนสัมพันธ์ (Correlative Substitution Drill) นี้เหมาะสำหรับการฝึกใช้คำให้สัมพันธ์กัน (Agreements) ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของประโยค

4. แบบฝึกที่เปลี่ยนแปลงรูปไปจากเดิม (Transformation Drills) เป็นแบบฝึกแบบที่ยากกว่าแบบฝึกประเภทต่าง ๆ ที่ได้อธิบายมาแล้ว ลักษณะสำคัญของแบบฝึกประเภทนี้คือ ตัวแฉะที่ผู้สอนให้มาจะไม่เป็นเพียงคำหรือวลี แต่จะเป็นประโยค บางครั้งก็ผสมกันระหว่างประโยคกับคำหรือกลุ่มคำ เช่น

ผู้สอน : Wilai is studying.

ผู้เรียน : Is Wilai studying?

ผู้สอน : Pracha is yawning.

ผู้เรียน : Is Pracha yawning?

เพื่อให้แบบฝึกประเภทนี้เกิดประโยชน์มากขึ้น ผู้สอนอาจดัดแปลงประโยคที่

ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนนั้นเป็นภาษาที่ใช้ในการสนทนา แทนที่จะเป็นการฝึกทางไวยากรณ์ แต่เพียงอย่างเดียว เช่น

Singular / Plural

ผู้สอน : This is a new pen.

ผู้เรียน : These are new pens, too.

Active / Passive

ผู้สอน : More people eat rice here.

ผู้เรียน : Rice is eaten by more people.

Modifiers

ผู้สอน : The house is nice. It's on the corner.

ผู้เรียน : The house on the corner is nice.

5. แบบฝึกเติมข้อความให้สมบูรณ์ (Completion Drill) เป็นแบบฝึกที่ผู้สอนพูดประโยคที่มีข้อความบางตอนขาดหายไป ให้ผู้เรียนพูดซ้ำโดยเติมข้อความที่ขาดหายไปให้เป็นประโยคสมบูรณ์ ผู้สอนอาจเริ่มด้วยการให้ตัวแนะก่อน ในขั้นต่อไปจึงให้เป็นคำตอบอิสระ เช่น

ผู้สอน : Her cooking is good, but yours ...

ผู้เรียน : Her cooking is good, but yours is better.

หรือ ผู้สอน : I'll go my way and you ...

ผู้เรียน : I'll go my way and you'll go your way.

6. แบบฝึกถาม-ตอบ (Question-Answer Drills) เป็นแบบฝึกที่ประกอบด้วยประโยคคำถามและคำตอบ โดยผู้สอนเป็นผู้ถามแล้วให้ตัวแนะเป็นคำ ผู้เรียนตอบโดยอาศัยตัวแนะที่ผู้สอนให้มา จะตอบแบบสั้นหรือเต็มประโยคขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นผู้กำหนด

แบบฝึกประเภทนี้ ผู้สอนควรมีวิธีการหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถามเท่า ๆ กับเป็นผู้ตอบ การตั้งคำถามควรจะเริ่มจากง่ายไปหายากตามลำดับ โดยคำนึงถึงประเภทของคำถามดังนี้

ก. Yes/No questions

1. "Or" questions
2. Yes/No questions
3. Tag questions

ข. Wh- and How questions

(คลิก พงศทัต และ ศิธร แสงธนู 2516 : 49-54)

คู่เทียบเสียง (Minimal Pairs)

คู่เทียบเสียงเป็นวิธีการหนึ่งในการฝึกเรื่องเสียง คู่เทียบเสียงคือ คำ 2 คำที่มีหน่วยเสียงต่างกันเพียงหน่วยเสียงเดียว และหน่วยเสียงที่ต่างกันนั้นต้องมีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น มีฐานเกิดของเสียงเหมือนกัน แต่มีลักษณะที่ต่างกันในเรื่องโฆชะ หรืออโฆชะ เช่น /s/ กับ/z/ ใน sink กับ zinc เป็นต้น ปกติในการฝึกครั้งหนึ่ง ๆ ควรมีคู่เทียบเสียงไม่น้อยกว่า 5 คู่

4. แนวการสอนแบบความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Code Approach)

ในขณะที่วิธีสอนแบบฟัง-พูดกำลังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมากถึงข้อดีและข้อเสียอยู่นั้น ในปี ค.ศ. 1957 โนม ชอมสกี (Noam Chomsky) ได้เผยแพร่ผลงานของเขาที่ชื่อว่า โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ (Syntactic Structure) ซึ่งเป็นการเสนอทฤษฎีทางภาษาที่เรียกว่า ทฤษฎีไวยากรณ์การสร้างและการปริวรรตประโยค (Generative-Transformational Grammar) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาษาแต่ละภาษาประกอบด้วยเสียงและจำนวนของเสียงที่มีลักษณะแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันบ้าง นอกจากนี้ ภาษายังประกอบด้วยคำที่เกิดจากการรวมตัวของเสียงและมีความหมายอยู่ในตัวเอง ความหมายของคำแต่ละคำไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลได้ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของภาษาคือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดลักษณะโครงสร้างของวลีหรือประโยคที่จะช่วยให้ผู้พูดสร้างแต่ประโยคที่เป็นที่ยอมรับของเจ้าของภาษา ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ ชอมสกี เรียกว่า ความรู้เกี่ยวกับภาษา (Linguistic Knowledge)

ชอมสกี ใช้คำว่า "ความสามารถในภาษา" (Competence) หมายถึง ความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นความรู้ความเข้าใจที่ไม่สามารถจะแยกได้ว่า

อย่างไร มีมากน้อยเพียงไร เพราะสังเกตไม่ได้ และคำว่า "การแสดงออก" (Performance) หมายถึง สิ่งที่มีผู้พูดกระทำหรือแสดงออกมา เป็นสิ่งที่สังเกตได้ เช่น เมื่อพูดออกมาก็เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่ง และการที่จะพูดออกมาได้นั้นจะต้องมีความสามารถในภาษานั้น ๆ ก่อน ดังนั้น คนเราจะต้องมีความสามารถในภาษา (Competence) ก่อนที่จะมีการแสดงออก (Performance)

แนวคิดทางภาษายังอีกอย่างหนึ่งคือ การวิเคราะห์ประโยคซึ่งอาจวิเคราะห์ได้จากโครงสร้างผิว (Surface Structure) และโครงสร้างลึก (Deep Structure) โครงสร้างผิวหมายถึง คำพูดหรือประโยคที่เราได้ยินหรืออ่าน ประโยคบางประโยคจะมีโครงสร้างผิวเหมือนกันแต่จะมีความหมายในโครงสร้างลึกที่แตกต่างกัน บางประโยคอาจมีรูปประโยคต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันได้ การเข้าใจลักษณะของประโยคเช่นนี้จะช่วยให้ผู้ใช้ภาษาได้เข้าใจความหมายของประโยคแม้เพียงฟังหรือเห็นโครงสร้างผิวเท่านั้น ความสามารถเข้าใจความหมายในโครงสร้างลึกนั้นเป็นความสามารถที่มีอยู่ในคนทุกคนโดยกำเนิด

นอกจากนี้ ชอมสกี ยังตั้งค่านแนวทฤษฎีของนักจิตวิทยาคลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ที่เชื่อว่า ภาษาเป็นเรื่องของการสร้างสมนัสัย จากการวางเงื่อนไข และการมีปฏิภิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก ชอมสกี เชื่อว่า การเรียนรู้ภาษาของคนเรามีความสลับซับซ้อนยิ่งกว่านั้น เพราะเป็นขบวนการสร้างสรรค์ภายในสมองของมนุษย์ หรือเกิดจากความรู้ความเข้าใจและการใช้ความคิดเป็นพื้นฐาน ภาษามีใช้เป็นเพียงพฤติกรรมที่เห็นได้จากภายนอกเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ชอมสกีมิได้อ้างว่า ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่เขาเสนอนั้นจะสามารถนำไปใช้ในการสอนภาษาได้อย่างดี เพราะเขาเพียงแต่เสนอแนวคิดทางภาษาและการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะนำสาระสำคัญของทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สาระสำคัญของทฤษฎีที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาได้ก็คือ

1. ภาษามีลักษณะต่าง ๆ กันโดยไม่มีขีดจำกัด ดังนั้นการที่ผู้สอนจะสอนประโยคที่ใช้ได้ในภาษานั้นได้หมดจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่ภาษาเป็นสิ่งที่มิระบบกฎเกณฑ์ ผู้สอนจะสามารถนำกฎเกณฑ์นั้นมาสอนแทนการสอนประโยคทั้งหมดได้

2. ภาษาประกอบด้วยส่วนที่เป็นความสามารถในการใช้ภาษาและส่วนที่เป็น การแสดงออกทางภาษา ความสามารถในการใช้ภาษาจะเกิดก่อนการแสดงออกทางภาษา ดังนั้น ผู้สอนควรวางรากฐานความสามารถในการใช้ภาษาซึ่งได้แก่ ความรู้เรื่องระบบของ ภาษาให้แก่ผู้เรียนเสียก่อน แล้วจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ที่นำไปใช้ในการแสดงออก ทางภาษา

3. ภาษามีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ได้มาก การแสดงออกทาง ภาษาเป็นการรวมส่วนประกอบของภาษาออกมาในรูปแบบใหม่ ๆ ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ดังนั้น ผู้สอนควรให้โอกาสผู้เรียนสร้างสรรค์ภาษาที่จะใช้ได้ในสถานการณ์ที่ตนต้องการ การท่องจำบทสนทนาแล้วสามารถกล่าวออกมาได้นั้นมิได้หมายความว่าผู้ท่องสามารถสร้าง สรรค์ภาษาได้

4. ความหมายของภาษาจะอยู่ที่โครงสร้างเล็กของประโยคมิใช่อยู่ที่โครง- สร้างผิว แต่ผู้สอนก็ไม่จำเป็นต้องเริ่มสอนด้วยโครงสร้างเล็กก่อน แม้ว่าตามหลักเกณฑ์แล้ว เจ้าของภาษาจะเรียนสร้างประโยคโครงสร้างเล็กก่อนก็ตาม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ยืนยันได้ว่า การเรียนในลักษณะเดียวกับเจ้าของภาษาจะให้ผลดีที่สุด

5. กฎเกณฑ์ของภาษามี 2 ชนิด คือ กฎการสร้างประโยคหลักและกฎการ ปฏิวรรคประโยค เมื่อผู้เรียนรู้จักสร้างประโยคหลักแล้ว ผู้สอนควรให้ผู้เรียนฝึกทำแบบฝึกหัด ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนประโยคไปในรูปต่าง ๆ ให้ซับซ้อนยิ่งขึ้น การทำเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ว่า ด้วยข้อมูลจำนวนเพียงเล็กน้อยเขาจะสามารถสร้างประโยคได้จำนวนนับไม่ถ้วน

6. ไวยากรณ์ของภาษาใดก็ตามย่อมประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ของภาษาที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนั้นหากผู้สอนสามารถทราบส่วนต่าง ๆ ของภาษาที่มีความคล้ายคลึง กันในแต่ละภาษาได้ทั้งหมด ก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างมาก เพราะจะช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ภาษาที่ 2 ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

ลักษณะของการเรียนการสอนตามแนวการสอนแบบความรู้ความเข้าใจ

ลักษณะของการเรียนการสอนตามแนวการสอนแบบนี้ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนภาษาจะเน้นให้ผู้เรียนได้รู้ระบบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของภาษา เพราะความเข้าใจและการแสดงออกทางภาษาขึ้นอยู่กับความเข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้

การใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการฝึกก็เพื่อเป็นการเน้นให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของภาษา

2. หลังจากสอนกฎเกณฑ์แล้ว ผู้สอนควรรหากิจกรรมที่คล้ายคลึงกับการใช้ภาษาจริง ๆ ในชีวิตประจำวันให้มากขึ้นเป็นลำดับ สิ่งที่เรียนทั้งหมดจะต้องมีความหมาย และผู้เรียนควรรู้อยู่เสมอว่าตนกำลังเรียนอะไร

3. เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและนำมาจัดลำดับความยากง่าย เพื่อช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียนไปตามขั้นตอน

4. การสอนโครงสร้างหรือเนื้อหาใหม่ ๆ ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงหน้าที่และความสัมพันธ์ของโครงสร้างนั้นที่มีต่อการใช้ภาษา โดยใช้วิธีการดังนี้

4.1 หลีกเลี่ยงการให้ผู้เรียนท่องจำ (ยกเว้นคำศัพท์)

4.2 การอธิบายความสัมพันธ์ ผู้สอนควรรใช้วิธีที่มีแบบแผนและสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน

4.3 เพื่อกระตุ้นการรับรู้พร้อมกันหลาย ๆ ด้าน ผู้สอนสามารถใช้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนในเวลาเดียวกัน

4.4 เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบและความหมายของภาษาที่เรียน ผู้สอนอาจใช้ภาษาแม่ของผู้เรียน ภาพหรือการสาธิตช่วยประกอบการสอนได้

5. หลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ระบบของภาษา หรือมีความสามารถในการใช้ภาษาแล้ว ผู้เรียนควรทำดังนี้

5.1 ผู้เรียนควรรู้จักรูปแบบต่าง ๆ ของประโยคหรือวลีที่กำลังเรียนอยู่ พร้อมทั้งความหมายทั้งหมด

5.2 ผู้เรียนควรรู้ว่ากำลังฝึกกระส่วนโครงสร้างอะไรอยู่ ตลอดจนรู้ถึงความสัมพันธ์ของกระส่วนโครงสร้างที่เรียนกับส่วนอื่น ๆ ของคำพูดนั้น และตระหนักว่าการใช้ภาษา หรือการแสดงออกทางภาษาเป็นการเชื่อมโยงส่วนประกอบต่าง ๆ ของภาษาเข้าด้วยกัน

5.3 ผู้เรียนควรฝึกแบบฝึกหัดที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเลือกใช้โครงสร้างที่ถูกต้องได้

6. ถ้าผู้เรียนทำผิดถือเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ภาษา จึงไม่จำเป็นจะต้องแก้ไขทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสิ่งนั้นสามารถใช้สื่อความหมายได้ เพราะประโยชน์ที่ไม่ถูกต้องตามกฎไวยากรณ์อาจเกิดขึ้นได้ตามขั้นตอนของการใช้ภาษา เช่นเดียวกับเจ้าของภาษา แต่อย่างไรก็ตาม ควรจะมีแบบฝึกหัดที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างของประโยคที่ถูกต้องและประโยคที่ยังไม่ถูกต้องไว้ด้วย

7. ภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นตัวแทนที่ต่างกันในระบบของภาษาเดียวกัน ฉะนั้นจึงควรใช้ประกอบกันในการพัฒนาทักษะ การจะเน้นทักษะใดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้สอน ผู้เรียนอาจเรียนการอ่านและเขียนโดยที่ยังไม่ไต่ฟังหรือพูดมาก่อนก็เป็นได้

8. การเสนอบทเรียน ผู้สอนอาจใช้แบบใดแบบหนึ่งดังต่อไปนี้

แบบที่ 1 ประกอบด้วย

- ก. ข้อความเป็นตอน ๆ สำหรับอ่าน (Reading Passage)
- ข. แบบฝึกหัด (Exercises)
- ค. บทสนทนา (Dialogues)
- ง. กิจกรรม (Activities)

แบบที่ 2 ประกอบด้วย

- ก. ข้อความเป็นตอน ๆ สำหรับอ่าน
- ข. แบบฝึกหัด
- ค. บทสนทนา
- ง. กิจกรรม
- จ. สรุปกฎไวยากรณ์

แบบที่ 3 ประกอบด้วย

- ก. การอธิบายกฎไวยากรณ์
- ข. ข้อความเป็นตอน ๆ สำหรับอ่าน
- ค. แบบฝึกหัด
- ง. บทสนทนา
- จ. กิจกรรม

ลักษณะของแต่ละขั้นตอนเป็นดังนี้

ก. ข้อความเป็นตอน ๆ สำหรับอ่าน ได้แก่ตัวเนื้อหาที่มีศัพท์ โครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ผู้สอนต้องการสอน ความง่ายของศัพท์และโครงสร้างควรให้เหมาะสมกับระดับชั้น ชั้นนี้เป็นขั้นตอนของผู้สอน

ข. แบบฝึกหัด เป็นขั้นเชื่อมโยงการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนให้แบบฝึกหัดเพื่อให้ฝึกการใช้หลักไวยากรณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ หลังจากที่ผู้สอนได้สอนไปแล้ว

ค. บทสนทนา เป็นขั้นใช้ความรู้ที่เรียนมาในสถานการณ์ที่ต่างไปจากแบบฝึกหัดที่ได้เคยทำมา

ง. การให้แบบฝึกหัด เพื่อเสริมเน้นหรือฝึกฝน เป็นสถานการณ์ที่ซับซ้อนมากกว่าที่แล้มาแล้ว โดยการใช้ความรู้ทางไวยากรณ์ที่เรียนมาแล้ว แต่หากผู้เรียนเข้าใจดีแล้วก็ไม่จำเป็น

จ. กิจกรรม เป็นขั้นที่ใช้วัดผลหรือประเมินผลการเรียน เพราะผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดอย่างอิสระโดยใช้ความรู้ที่เรียนมาในคอนค้น ในขั้นนี้นอกจากจะเป็นการแสดงความคิดแล้ว อาจเป็นการเล่นเกมต่าง ๆ ก็ได้

โดยสรุป การสอนภาษาอังกฤษตามแนวการสอนแบบความรู้ความเข้าใจนี้ มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย และต้องเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้พบในชีวิตจริง มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระเพื่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักคิดแก้ปัญหา โดยอาศัยกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ที่ผู้สอนสอนให้ การฝึกฝนทักษะต่าง ๆ จะทำต่อเมื่อผู้เรียนมีความเข้าใจรูปแบบประโยคต่าง ๆ นั้นด้วยตนเองแล้ว การสอนแบบนี้คล้ายวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลในค่านที่เน้นความเข้าใจโครงสร้างของภาษา แต่ความแตกต่างระหว่างการสอนของทั้งสองวิธีอยู่ที่จุดมุ่งหมายในการสอน กล่าวคือ วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลมุ่งสอนไวยากรณ์เพื่อนำไปใช้ในการแปลข้อความต่าง ๆ จากภาษาแม่ไปเป็นภาษาที่เรียน ความสำคัญจึงอยู่ที่ความสามารถในการเทียบเคียงทั้งสองภาษาได้ การเรียนจึงเป็นไปในลักษณะที่พยายามให้ผู้เรียนสามารถท่องกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ต่าง ๆ ได้ แต่แนวการสอนแบบความรู้ความเข้าใจนี้ได้รับปรุงรจนวนการความเข้าใจในการเรียนรู้ภาษาชั้นใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามลักษณะของการพัฒนาทักษะทั้งสี่ตั้งแต่เริ่มสอน จุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกับวิธีสอนแบบฟัง-พูด แต่เทคนิคที่ใช้สอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่างกันกับวิธีสอนแบบฟัง-พูดที่ให้ฝึกซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นนิสัย

ปัจจุบัน แนวการสอนแบบความรู้ความเข้าใจเป็นแนวการสอนที่ยังมีผู้นิยมใช้ในการสอนภาษา ข้อโต้แย้งหรือข้อคัดค้านไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรงต่อแนวการสอนแบบนี้ ยังไม่ปรากฏเด่นชัด นอกจากมีการนำแนวคิดเบื้องหลังไปประยุกต์ใช้ในการสอนในห้องเรียนร่วมกับวิธีสอนแบบอื่น ๆ

5. วิธีสอนแบบเอกัตภาพ (Individualized Instruction)

วิธีสอนแบบเอกัตภาพนี้ เป็นพัฒนาการของการจัดการศึกษาตามแนวคิดใหม่ที่เชื่อในเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีสอนแบบนี้ได้เริ่มแพร่หลายมาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เป็นวิธีสอนที่จัดการสอนเพื่อสนองความสามารถ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียนซึ่งถือว่าคนทุกคนมีความสามารถไม่เท่ากัน ใครที่เรียนดี เรียนเร็วก็ควรจะเรียนรุดหน้ากว่าคนที่เรียนอ่อน เรียนช้า วิธีสอนแบบนี้จะแตกต่างจากระบบการสอนแบบเดิมที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centred) มาเป็นการสอนที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centred) เหตุผลที่นำวิธีสอนแบบเอกัตภาพมาใช้ในการสอนภาษามีดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างตั้งใจและเต็มใจมากที่สุด เพราะในบางครั้งผู้สอนเองไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจได้ตลอดเวลา
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการพูดมากขึ้น เพราะการเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จะทำให้ผู้เรียนกล้าพูดมากกว่า
3. เพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น เพราะมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มย่อย
4. ผู้เรียนจะทำงานได้ตามความสามารถของตน ต่างจากการเรียนแบบเดิมที่เราเคยสันนิษฐานว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเท่ากันหมด
5. มีการพิจารณาความต้องการของผู้เรียน และนำความต้องการของแต่ละคนมาเป็นศูนย์กลาง เพื่อดึงดูดใจผู้เรียนให้รู้สึกอยากเรียน
6. ปล่อยให้คำวิจารณ์ของนักการศึกษาที่กล่าวหาหลักสูตรเก่าในโรงเรียนว่าทำให้ความอยากเรียนหายไป ความกระตือรือร้น และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนหมดไป เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมนั้นเน้นด้านระเบียบวินัยในชั้นเรียนมากเกินไป

การจัดการเรียนการสอนแบบเอกัตภาพนั้น ทั้งผู้สอนและผู้เรียนอาจจะร่วมมือกันตั้งจุดมุ่งหมายของการสอน และดำเนินการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้โดย

ผู้สอนเป็นผู้แนะนำและใช้กิจกรรมเป็นศูนย์กลางเรียน ผู้สอนอาจแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อปฏิบัติกิจกรรมทางภาษา ตามความสนใจ ความสามารถและความถนัด เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพของตนเอง หลักพื้นฐานที่ใช้เป็นสิ่งชี้แนะแนวทางการสอนภาษาแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้มี 3 ประการคือ

1. การสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้เป็นขบวนการการศึกษาที่ผู้เรียนแต่ละคนเป็นผู้กำหนดธรรมชาติและรูปแบบของหลักสูตรการสอนภาษานั้น ๆ ตามความต้องการความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

2. การสอนจะจัดว่าเป็นการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่คู่ไค้จาก

2.1 จุดมุ่งหมายของการสอน ผู้เรียนแต่ละคนสามารถมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันได้แม้ในการเรียนรายวิชาเดียวกัน

2.2 วิธีการที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ผู้เรียนแต่ละคนสามารถใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ

2.3 อัตราความเร็วในการเรียน ผู้เรียนแต่ละคนอาจใช้เวลาในการเรียนมากหรือน้อยแตกต่างกันไป

2.4 การคาดหมายจากผลของการสอน ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้ในปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างกัน

3. การสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะยึดความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ขนาดของกลุ่มที่เรียนจะไม่จำกัดอาจเป็นคนเดียวกันได้ เพราะตามหลักแล้วการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนต้องการและขอร้อง และเป็นรูปแบบที่สะดวกต่อการเรียนรู้ให้มากที่สุด เพราะสภาพการเรียนแบบนี้เท่านั้นที่จะได้ผลต่อผู้เรียนมากที่สุด (Howard B. Altman 1980 : 4-5)

วิธีสอนตามเอกลักษณ์หรือการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางภาษามากที่สุดเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทางภาษาแต่ละอย่างจะสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันรับผิดชอบกิจกรรม และดำเนินการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

การสอนตามแนววิธีสอนแบบเอกัตภาพนี้ที่น่าสนใจได้แก่ การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (Activity Learning Centre) และการสอนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป (Program Instruction)

การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นการสอนที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการใช้สื่อประสม (Multi-Media) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process) การจัดศูนย์การเรียนรู้อาจจัดตั้งเป็นศูนย์ย่อย ๆ ภายในหรือภายนอกห้องเรียน แต่ละศูนย์จะมีอุปกรณ์แตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมตามความสนใจของแต่ละบุคคลอย่างอิสระ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของผู้เรียน การจัดการสอนแบบนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ให้ผู้เรียนได้รู้จักใช้วิจารณญาณในการเรียน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักถนอมทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมและทำงานร่วมกัน

การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกศึกษาในสิ่งที่ต้องการ
2. ให้ผู้เรียนได้คิดและทำสิ่งต่าง ๆ ตามคำแนะนำที่ศูนย์การเรียนรู้แต่ละศูนย์ได้แจ้งไว้ด้วยตนเองอย่างอิสระ

3. ให้ผู้เรียนพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม
4. ให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง
5. ให้ผู้เรียนพัฒนาความสนใจในการเรียนให้เป็นการถาวร
6. ฝึกให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ และฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์
7. เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เรียนด้วยวิธีการที่ต่างไปจากเดิม

การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้มี 6 ประเภท ดังนี้คือ

1. ศูนย์การเรียนรู้ในการเพิ่มเติมเนื้อหาของบทเรียน ผู้สอนจะสอนเนื้อหาในบทเรียนเป็นบางส่วน เนื้อหานอกเหนือจากที่ผู้สอนสอนนั้นจะเป็นการจัดศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเพิ่มเติมจากสิ่งที่ผู้สอนได้สอนไปแล้ว
2. ศูนย์การเรียนรู้ในการศึกษาเนื้อหาทั้งหมดของบทเรียน เนื้อหาที่จัดในศูนย์นี้จะครอบคลุมเนื้อหาที่จะสอนทั้งหมด ผู้เรียนจะศึกษาจากศูนย์ด้วยตนเองทั้งหมด ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำเท่านั้น

3. ศูนย์การเรียนรู้ในการสอนเนื้อหาหรือทักษะเฉพาะส่วนจากประมวลการสอน เช่น ทักษะการอ่าน การจัดศูนย์การเรียนรู้แบบนี้จะต้องศึกษา เลือกเนื้อหาหรือทักษะที่สมควรจะนำมาจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้และนำมาจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนจะได้มาศึกษาเนื้อหาหรือฝึกทักษะนั้นจากศูนย์การเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องเรียนในห้องเรียนอีก

4. ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะเรื่อง จะเลือกเรื่องที่สำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องทราบให้ลึกซึ้งมาจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อเสริมความรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น เรื่องของกริยาในภาษาอังกฤษหรือเรื่องที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การซื้อของ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและฝึกฝนให้เข้าใจในเรื่องนั้นจากศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. ศูนย์การเรียนรู้แบบเปิด จัดเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไปที่น่าสนใจและอยู่นอกเหนือไปจากเนื้อหาวิชาในหลักสูตรโดยตรง ให้ผู้เรียนที่สนใจมาศึกษาได้ตามความต้องการ

6. ศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับคำแนะนำให้ไปศึกษาเพิ่มเติม ผู้เรียนอาจได้รับคำแนะนำจากผู้สอนให้ไปศึกษาเพิ่มเติมในบางเรื่อง การจัดศูนย์การเรียนรู้แบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์และความรู้จากเรื่องนั้นโดยตรง (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2522 : 172-173)

ตัวอย่างศูนย์การเรียนรู้ที่อาจจัดได้ในห้องเรียน ได้แก่

1. โต๊ะครู
2. ศูนย์บันทึกผลการเรียน (Records Centre)
3. ศูนย์การอ่าน (Reading Centre)
4. ศูนย์การพูดและฟัง (Speaking and Listening Centre)
5. ศูนย์การเขียน (Writing Centre)
6. ศูนย์คำศัพท์ (Vocabulary Centre)
7. ศูนย์ค้นคว้า (Reference Centre)
8. ศูนย์อุปกรณ์ (Visual Information Centre)
9. ศูนย์แสดงผลงาน (Project Work Area and Centre)

ศูนย์ต่าง ๆ เหล่านี้จะตั้งอยู่มุมใดมุมหนึ่งของห้อง และจะเรียงลำดับอย่างไรขึ้นอยู่กับการศึกษาของผู้สอน

การสอนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป

การสอนแบบนี้จะมีการเตรียมล่วงหน้าทั้งในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ และอุปกรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา ทักษะ ทักษะคิดด้วยตนเองจากการตอบสนองต่อสิ่งที่กำหนดไว้ในบทเรียน

บทเรียนสำเร็จรูป จะแบ่งเนื้อหาบทเรียนออกเป็นส่วนย่อย ๆ สั้น ๆ ซึ่งเรียกว่า "กรอบ" (Frame) แต่ละกรอบจะบรรจุคำอธิบายไว้ และมีคำถามต่อเนื่องกันไปโดยเริ่มจากระดับที่ง่าย แล้วยากขึ้นตามลำดับ คำถามนั้นอาจเป็นไปในลักษณะให้เติมคำ ถูก-ผิด หรือเลือกตอบก็ได้ และเมื่อผู้เรียนตอบคำถามแล้วจะทราบคำตอบที่ถูกต้องทันที การเรียนในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนด้วยตนเองและดำเนินไปตามความสามารถของตนเอง สอนความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน เพราะมีการเร้าให้ตอบทันที และเมื่อตอบผิดก็สามารถแก้ไขความเข้าใจผิดได้ทันทีเช่นเดียวกัน

6. แนวการสอนเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach)

การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เป็นแนวการสอนภาษาอังกฤษที่เข้ามาในประเทศไทยประมาณ 10 ปีแล้ว และเมื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า นักเรียนไทยควรเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารจึงทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในวงการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยอย่างมาก เพื่อหาเทคนิคในการสอนเพื่อทำให้นักเรียนมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารยังเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่ครู อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษถึงความเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ไหมได้ของการสอนภาษาอังกฤษตามแนวนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันในแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวการสอนเพื่อการสื่อสารนี้ เริ่มขึ้นในราวปี ค.ศ. 1965 ตามแนวความเชื่อของ โนม ชอมสกี (Noam Chomsky 1965 : 14-15) ที่ว่า คนทุกคนมีความสามารถเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางภาษา (Linguistic Competence) แฝงอยู่ในตัว และจากการที่คนเราเข้าใจกฎเกณฑ์ดังกล่าวจึงสามารถแสดงออก (Performance) โดยใช้

ภาษาได้ถูกต้อง เขาได้พยายามเปลี่ยนแนวการศึกษาทางภาษาศาสตร์ออกจากความคิดของนักภาษาศาสตร์กลุ่มโครงสร้าง (Structuralist) ที่ใช้การแยกแยะหน่วยเสียงและคำในการวิเคราะห์ภาษาที่เรียกว่าการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นผิว (Surface Structure) มาสนใจศึกษาโครงสร้างภาษาในลักษณะที่เป็นโครงสร้างลึก (Deep Structure) ทางความหมาย และเขาเชื่อว่าความรู้ของคนเราในเรื่องโครงสร้างลึกนี้ เป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน

ส่วน เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes 1971 : 13-14) ไม่เห็นด้วยกับความคิดของ ชอมสกีในแง่ที่ว่า เมื่อคนเรารู้และเข้าใจกฎเกณฑ์ทางภาษาแล้วจะสามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเสมอไป ทั้งนี้เพราะความสามารถแสดงออกโดยการใช้นาภาษานั้นไม่ได้มีขอบเขตอยู่แค่การรู้กฎไวยากรณ์เท่านั้น แต่จะต้องประกอบด้วยความสามารถในการนำภาษาไปใช้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ รวมทั้งสามารถใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมด้วย กฎเกณฑ์ด้านไวยากรณ์จะไม่มี ความหมายอะไร ถ้าขาดกฎเกณฑ์ของการนำไปใช้ เพราะแม้ว่าผู้พูดจะสามารถพูดประโยคที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ได้ แต่ขณะเดียวกันถ้าไม่คำนึงถึงการนำไปใช้ได้ สถานการณ์ที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ก็ยังไม่นับได้ว่าประสบความสำเร็จในการใช้ภาษา ดังนั้นการเรียนภาษาจะให้ประสบความสำเร็จตามความคิดของไฮม์ส์นั้น นอกจากจะรู้โครงสร้างไวยากรณ์ของภาษาแล้ว ผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงสถานการณ์ในการใช้ภาษารวมทั้งกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีผลต่อการใช้ภาษาคด้วย

จากความคิดดังกล่าว ทำให้นักภาษาศาสตร์หันมาสนใจการสอนภาษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารให้เกิดขึ้น นักภาษาศาสตร์เริ่มตระหนักว่าการใช้ภาษาที่แท้จริงนั้นมิใช่เป็นเพียงแค่การสร้างประโยคขึ้นมาเท่านั้น แต่จะรวมถึงการแสดงความคิดเห็นและการใช้ภาษาติดต่อสื่อสารกันด้วย การเรียนรู้ภาษามิใช่เพียงการเรียนรู้คำศัพท์และความสัมพันธ์ระหว่างประโยค แต่ควรคำนึงถึงการนำภาษาไปใช้ตามหน้าที่ของภาษา (Function) ด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ. 1976 ที เอ วิลคินส์ (D.A. Wilkins 1976 : 19) ได้เสนอผลงานชื่อ "ประมวลการสอนภาษาตามความมุ่งหมาย" (Notional Syllabuses) เป็นการจัดหมวดหมู่ของภาษา และเขาได้เสนอรูปแบบของแนวการสอนภาษาเพื่อใช้ตามหน้าที่ของภาษาหรือตามความมุ่งหมาย เขากล่าวว่า แนวการสอนแบบนี้ให้ความสำคัญต่อการนำภาษาไปใช้ในการสื่อสารตั้งแต่เริ่มเรียน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ละทิ้งความสำคัญทางด้านไวยากรณ์

และสถานการณ์ แนวการสอนภาษาแบบเน้นการใช้ภาษาตามความมุ่งหมาย (Notional Approach) นี้จึงมีข้อดีในแง่ที่ว่า จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร และเมื่อสามารถนำภาษาไปใช้ได้จริงก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนภาษา

บทเรียนในปัจจุบันที่เน้นการสอนตามแนวการสอนเพื่อการสื่อสารจึงมักเน้นที่การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยจัดเป็นหมวดหมู่ของภาษา เช่น การขอร้อง การแสดงความเห็นใจ การแสดงความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย การแสดงความเสียใจ เป็นต้น แทนที่จะเน้นที่ไวยากรณ์ เช่น Simple Past Tense, Adverb of Frequency, Relative Clauses หรือเน้นสถานการณ์ เช่น At the Drugstore, At the Football Game ทั้งนี้เพราะการจัดเนื้อหาตามไวยากรณ์หรือสถานการณ์นั้นก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการสื่อสารจริง ๆ ได้ การนำประโยคที่มีรูปไวยากรณ์เหมือนกันมาสอนพร้อมกันเป็นวิธีที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และความรู้ทางไวยากรณ์เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถสื่อความหมายในสถานการณ์จริง ๆ ได้

การที่จะให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการสื่อสารนั้น วิลเลียม ลิตเติลวูด William Littlewood 1981 : 6) ได้สรุปแนวทางไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางภาษา (Linguistic Competence) นั่นคือ จะต้องพัฒนาทักษะในการใช้ภาษาในระดับที่ผู้เรียนสามารถใช้ได้ทันที และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเทศะ เพื่อแสดงข้อความที่ตนตั้งใจสื่อสาร
2. ผู้เรียนจะต้องรู้ความแตกต่างระหว่างรูปแบบของภาษา (Forms) และหน้าที่ในการสื่อสาร (Communicative Functions)
3. ผู้เรียนจะต้องพัฒนาทักษะต่าง ๆ และยุทธวิธีในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้ผลเท่าที่เป็นไปได้ในสถานการณ์จริง จะต้องเรียนรู้การใช้คำตอบ คำสนทนาของผู้ร่วมสนทนาด้วยมาเป็นเครื่องตัดสินว่า การสื่อสารของตนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ หรือควรปรับปรุงโดยใช้ภาษาที่แตกต่างกันออกไป
4. ผู้เรียนจะต้องรู้ความหมายของภาษาที่ใช้ในแต่ละสังคม

อมรา แสงจันทร์ (2524 : 15) ได้สรุปหลักการของแนวการสอนเพื่อการสื่อสารที่จะนำไปใช้กับการสอนภาษาไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนความรู้ด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความสามารถในการสื่อสารตั้งแต่เริ่มเรียน ผู้สอนควรจะแสดงให้เห็นว่ารูปแบบภาษาที่สอนจะใช้ได้ในสถานการณ์ที่มีความหมาย และสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ได้จริง ๆ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นและเร่งเร้าให้ผู้เรียนสนใจทเรียนมากขึ้น ถ้าหากผู้สอนสามารถเตรียมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสพบปะสนทนากับเจ้าของภาษา ก็จะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์และทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ความรู้ด้านความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งรวมทั้งกฎไวยากรณ์และกฎของภาษาที่ใช้อยู่จริง ควรได้รับการจัดให้พอเหมาะ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป นั่นคือควรจัดให้พอเหมาะที่ผู้เรียนจะสามารถนำภาษานั้นไปสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

3. ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ การฝึกฝน รวมทั้งได้รับประสบการณ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้สอนอาจใช้ภาษาแม้ในการอธิบายกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ หน้าที่ของรูปแบบภาษาแต่ละแบบ ตลอดจนอธิบายถึงความเหมาะสมที่จะใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ และควรจะอธิบายถึงวัฒนธรรมประเพณีของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ ด้วย

4. ในการสอน ผู้สอนต้องเน้นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางด้านไวยากรณ์ไปใช้ในการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องด้วย นอกเหนือจากต้องมีความรู้ทางด้านกฎเกณฑ์ของภาษาที่ใช้กับแต่ละกลุ่มสังคมและแต่ละสถานการณ์ (Sociolinguistic Competence)

5. ความต้องการของผู้เรียนจะต้องอยู่ในกรอบของความรู้ทางไวยากรณ์และความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของภาษาที่ใช้อยู่ในแต่ละกลุ่มสังคม

สมถวิล ณะโสภณ (ม.ป.ป. : 10-12) ได้สรุปว่า ในบรรดากลุ่มบุคคลที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการผลิตหัวข้อการสอนเพื่อทดแทนการสอนแบบไวยากรณ์และแปล หรือแบบโครงสร้าง มีอยู่กลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นที่ยกย่องกันมากคือ สภายุโรป (Council of Europe) สภายุโรปสร้างแนวสังเขปสำหรับการสร้างหลักสูตรโดยยึดตามหมวดหมู่ของภาษา (Notions) และหน้าที่ของภาษา (Functions) (คำว่า Notions มีลักษณะเหมือนไวยากรณ์ แต่เป็นไวยากรณ์ที่มีพื้นฐานทางด้านความหมายมากกว่าโครงสร้าง)

ระดับความสามารถขั้นต่ำที่สุดสำหรับคนที่เรียนภาษาต่างประเทศจึงต้องมี (Threshold Level) ซึ่ง เจ เอ แวนเอ็ค (J.A. van Ek in C.J. Brumfit and K. Johnson, eds. 1979 : 105) ได้สรุปว่าควรประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. สถานการณ์ที่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศและหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้อง
2. กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องทำ
3. หน้าที่ของภาษาที่ผู้เรียนจะต้องประสบผลสำเร็จ
4. สิ่งที่ผู้เรียนจะทำได้เกี่ยวกับแต่ละหัวข้อเรื่อง
5. หมวดหมู่ของภาษา (Notions) ทั่ว ๆ ไปที่ผู้เรียนจะสามารถใช้ได้
6. หมวดหมู่ของภาษา (Notions) เฉพาะซึ่งผู้เรียนจะสามารถใช้ได้
7. รูปแบบภาษา (Forms) ที่ผู้เรียนจะสามารถใช้ได้
8. ความสามารถมากหรือน้อยในแต่ละทักษะที่ผู้เรียนต้องแสดงออก

อย่างไรก็ตาม สบายยุโรปไม่ได้ให้เทคนิคในการสอนภาษา ให้ไว้แต่เพียงบริบท (Context) และหัวข้อสำหรับการสื่อสารเพื่อเป็นพื้นฐานในการร่างหลักสูตร

กล่าวโดยสรุป เมื่อผู้เรียนต้องการมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษใต้นั้น ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถทางภาษา (Competence) ในด้านต่าง ๆ 4 ประการคือ

1. ความสามารถทางไวยากรณ์ (Grammatical Competence) คือ เรื่องของภาษาที่ครูผู้สอนและผู้เรียนมักคุ้นเคยอยู่แล้ว ได้แก่ ลักษณะของประโยคที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ไวยากรณ์แบบเก่าเป็นพื้นฐานให้กฎเกณฑ์ในการเขียนที่ถูกต้อง มีการแบ่งภาษาเป็นชั้น ๆ รวมทั้งไวยากรณ์โครงสร้างที่เน้นภาษาพูดและมีการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นผิวที่มองเห็นได้ รวมถึงไวยากรณ์แบบปริวรรตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการตีความหมายของประโยคตามโครงสร้างลึกและโครงสร้างพื้นผิว เพราะเห็นว่าการทำเช่นนี้เป็นเครื่องมือในการที่จะรู้ถึงกระบวนการคิดของมนุษย์และนำความรู้ทั้งหมดมาสร้างคำและประโยค อย่างไรก็ตาม ไรท์ตี ความสามารถในข้อนี้ไม่เกี่ยวกับการบอกทฤษฎีทางไวยากรณ์ใด ๆ หรือบอกกฎเกณฑ์ใด ๆ ได้ แต่เป็นความสามารถในการใช้กฎเกณฑ์ได้

2. ความสามารถทางสังคมภาษาศาสตร์ (Sociolinguistic Competence) เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ของการใช้ภาษาในสังคม ความเข้าใจในบริบทสังคมที่มีการใช้ภาษา

บทบาทของผู้ร่วมใช้ภาษา ข่าวสารที่แลกเปลี่ยนกัน และหน้าที่ของภาษา (Functions) ในการสื่อสารกันต้องมีกฎเกณฑ์ของวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจภาษาและใช้ภาษา หรือข้อความที่เหมาะสม

3. ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Competence)

เกี่ยวข้องกับ การตีความหมายชุดของประโยคที่มีความหมายเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งต้องใช้ ความรู้หลายด้าน เช่น ภาษาศาสตร์ วรรณคดี จิตวิทยา สังคมวิทยา ปรัชญา โบราณคดี เป็นต้น การที่จะรู้จักเนื้อหาหลักของข้อความ บทความ หนังสือ โคลงกลอน โฆษณาทาง โทรทัศน์ ตำราอาหาร หรือเอกสารทางกฎหมาย ฯลฯ ใต้นั้นจะต้องมีความสามารถในการ วิเคราะห์ข้อความทั้งสิ้น การเชื่อมโยงระหว่างประโยคอาจมีแต่ไม่ชัดเจนซึ่งผู้อ่านหรือผู้ฟัง จะเข้าใจได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับ ความคุ้นเคยกับบริบทนั้น ความตั้งใจ ความต้องการ การเปรียบเทียบ การเว้นถ้อยคำไว้ให้เข้าใจเองหรือโครงสร้างที่เหมือนกัน

4. ความสามารถในด้านกลยุทธ์ (Strategic Competence) หมายถึงกลยุทธ์

ในการสื่อสารท่านองที่ว่า เราจะทำอย่างไรเมื่อเราไม่รู้ถ้อยคำคำนั้น ทำอย่างไรเราจึงจะ สามารถทำให้ผู้ร่วมสนทนาเห็นว่าเราไม่เข้าใจความหมายของคำที่เขาพูด หรือผู้ร่วมสนทนาพูด เร็วเกินไป จะทำอย่างไรที่จะปรับข้อความให้ผู้ร่วมสนทนาเข้าใจเรา กลยุทธ์เหล่านี้อาจ เป็น การสร้างประโยคใหม่ให้ง่ายเข้า การพูดอ้อม ๆ การซ้ำ การลงเล การหลีกเลี่ยง การเตา การเปลี่ยนรูปแบบและลักษณะของข้อความ การใช้ท่าทาง เป็นต้น

จากข้อคิดทางทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าว พอจะได้แนวทางในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อ การสื่อสารในห้องเรียนว่า กิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนควรสะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรม การสื่อสารที่ผู้เรียนอาจจะต้องพบในชีวิตจริงให้มากที่สุด กิจกรรมจะต้องมีความหมายและเป็น จริง พื้นฐานที่จะทำให้มีการสื่อสารที่เป็นจริงนั้นจะต้องมีช่องว่างที่ทำให้เกิดการสื่อสารได้ (Information Gaps) มีการหาเป้าหมายตามที่ต้องการ มีการใช้ความคิดประกอบ กิจกรรม ที่อาจจะจัดขึ้นได้ เช่น การเล่นเกม กิจกรรมคู่ กิจกรรมกลุ่ม การอภิปรายซักถาม การเล่น บทบาทสมมติ การแสดงละคร และการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ สมถวิล ณะโสภณ (ม.ป.ป. : 6) ได้สรุปแนวคิดในการสอนภาษา เพื่อการสื่อสารว่ามีอยู่ 3 พวกใหญ่ ๆ ตามความเห็นและแนวคิดที่แตกต่างกันของนักวิชาการ และนักภาษาศาสตร์ ได้ดังนี้

1. พวกที่เสนอว่า กิจกรรมเพื่อการสื่อสารเป็นสิ่งที่ดีควรเพิ่มลงไปในเรื่องหาวิชาที่มีอยู่ พวกนี้มีความคิดว่า การเรียนภาษาควรเริ่มจากไวยากรณ์ที่เป็นโครงสร้างพื้นผิวก่อน แล้วจึงค่อยหันไปสู่ความหมายที่เป็นโครงสร้างลึก

2. พวกที่เสนอว่า ไวยากรณ์ไม่ควรเป็นจุดเน้นอันแรก คนเราเรียนรู้ที่จะส่งความหมายและรู้วิธีการสนทนาด้วยประสบการณ์ การสื่อสารอาจนำไปสู่การวิเคราะห์โครงสร้างหรือหน้าที่ของภาษา เรื่องไวยากรณ์นั้นไม่จำเป็นจะต้องมีมาก่อน พวกนี้มีความคิดว่า จะให้เรียนภาษาจากความหมายที่เป็นโครงสร้างลึกก่อนแล้วจึงค่อยโยงไปสู่โครงสร้างทางไวยากรณ์ที่เป็นโครงสร้างผิว

3. พวกที่เน้นเนื้อหาในหลักสูตร พวกนี้ไม่พูดถึงเทคนิคในการเรียนการสอนเลย แต่พูดถึงเรื่อง การเลือกหัวข้อ (Items) ที่จะสอน การวิเคราะห์ภาษาจะเป็นไปในลักษณะของ สถานการณ์ สถานที่ใช้ภาษา หน้าที่ของภาษา (Functions) ซึ่งจะนำไปสู่การสอนเพื่อการสื่อสารได้

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้นี้ ผู้เรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้โครงสร้างของภาษา นั่นคือ สามารถพูดประโยคที่ถูกต้องได้ หลังจากนั้นต้องรู้ว่าประโยคเหล่านั้นใช้สื่อความหมายในสถานการณ์ใด กับใคร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงฐานะทางสังคมของผู้ร่วมสนทนาด้วย ลักษณะดังกล่าวนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้ในสถานการณ์จริงอย่างถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ใช้ภาษานั้น แนวทางการสอนอาจเป็นการให้ผู้เรียนรู้จักกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ของประโยค แล้วจึงใช้ประโยคนั้น ๆ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารตามหน้าที่ของภาษา จากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาตามแบบสถานการณ์จริง ๆ โดยการสมมติกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ขึ้น แล้วเน้นให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ การจัดกิจกรรมนั้นนับเป็นหัวใจของการเรียนการสอนตามแนวการสอนเพื่อการสื่อสาร ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้มีดังนี้

1. เป็นการฝึกในลักษณะของงานหรือกิจกรรม (Whole-Task Practice) เป็นการฝึกภาษาสำหรับสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ

2. เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน เพราะกิจกรรมนั้นมีประโยชน์สำหรับนำไปใช้ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตจริงได้ เมื่อผู้เรียนเห็นประโยชน์ก็จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียนมากขึ้น

3. กิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้โดยวิถีธรรมชาติ คือ การใช้ภาษาจะเกิดขึ้นได้เองเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาคือติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน

4. กิจกรรมสามารถสร้างสถานการณ์ซึ่งจะส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา คือ จะทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกในการใช้ภาษา การเรียนรู้จึงเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายหลักของการใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสารในการเรียนการสอนภาษาก็คือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และใช้ภาษาได้ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ใช้ภาษานั้น การเลือกใช้กิจกรรมประเภทใด ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ความจำเป็น และความสามารถของผู้เรียนด้วย การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารนั้นไม่ใช่การเน้นเฉพาะทักษะพูดเพียงอย่างเดียว ทักษะอื่น ๆ เช่น การฟัง การอ่าน และการเขียนก็มีความสำคัญเท่า ๆ กัน ดังนั้นควรมีกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อทักษะดังกล่าวทั้งหมด แต่อาจจะเน้นมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และเนื้อหาของบทเรียน ลักษณะของชั้นเรียน ควรมีการจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรม ดังนั้น โต๊ะ เก้าอี้ ในชั้นเรียนควรอยู่ในสภาพที่สามารถโยกย้ายเปลี่ยนแปลงได้ บางครั้งอาจจะต้องให้ผู้เรียนนั่งเป็นวงกลม หรือเป็นรูปเกือกม้า หรืออื่น ๆ สภาพทั่วไปของห้องเรียนก็มีผลต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกมากหรือน้อยเช่นกัน ถ้าห้องเรียนสะอาด สว่าง และมีบรรยากาศเป็นกันเองในหมู่ผู้เรียน ความกล้าที่ผู้เรียนแต่ละคนจะแสดงออกก็เพิ่มขึ้นด้วย ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนได้แก่

1. บทบาทสมมติ (Role Plays) กิจกรรมแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแสดงออกตามบทบาทที่ได้รับและเป็นไปตามสถานการณ์เฉพาะแบบ ดังนั้นผู้เรียนจะได้ฝึกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบทบาทและสถานการณ์ที่กำหนด

2. กิจกรรมการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีอยู่กับคนอื่น ๆ เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา

3. การถ่ายโอนข้อมูล (Information Transfer) เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เปลี่ยนข้อมูลจากรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง เช่น ให้อักษร หรือรูปภาพมา แล้วให้ผู้เรียนเขียนอธิบายกราฟหรือรูปภาพนั้น ๆ

4. กิจกรรมที่มีการปะทะสังสรรค์ (Interaction Task) เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำงานกลุ่มด้วยกัน อาจเป็นการอภิปรายปัญหาหรืออื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม การสอนเพื่อการสื่อสารนี้จะได้ผลดีมากในกลุ่มผู้เรียนที่มีจำนวนไม่มากนัก เพราะทุกคนจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่

7. วิธีสอนแบบผสมผสาน (Eclectic Method)

ปัจจุบันวิธีสอนภาษาต่างประเทศมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีสอนแบบผสมผสานมากขึ้น วิธีสอนแบบนี้เป็นการเลือกใช้ข้อดีของวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาผสมผสานกัน การสอนของครูคนหนึ่งอาจจะใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ เพื่อให้เหมาะกับผู้เรียน สภาพห้องเรียน จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชา ผู้ที่จะใช้วิธีสอนแบบผสมผสานได้จนบรรลุผลสำเร็วจนนั้นจะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ในวิธีสอนแบบต่าง ๆ เป็นอย่างดี และสามารถเลือกวิธีสอนมาใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2522 : 4)

จอห์น เอฟ ฮาสเคล (John F. Haskell 1978 : 21) ได้สรุปหลักการหรือแนวคิดที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้ในวิธีสอนแบบผสมผสานไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้ภาษาจะต้องเรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายและเป็นจริง
2. ผู้สอนควรใช้ภาษาที่เรียนเป็นสื่อในการสอน ผู้เรียนจึงจะเกิดการเรียนรู้ภาษาขึ้นได้
3. การแปลเป็นทักษะทางภาษาที่ต้องอาศัยความสามารถพิเศษอย่างสูงมาก จึงไม่เหมาะสมที่ครูจะใช้วิธีการแปลกับผู้เริ่มเรียนภาษา แม้การแปลจะมีประโยชน์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ทันทีก็ตาม แต่เมื่อใช้การแปลไปนาน ๆ จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็นนิสัยอยู่กับ การแปล และจะละทิ้งการแปลไปได้ยากมาก

4. การพูดเลียนแบบ การท่องจำ และการฝึกกระสวนโครงสร้างไม่ได้ช่วยสอนภาษาอย่างแท้จริง ในบางครั้งผู้สอนอาจใช้เทคนิคเหล่านี้ในชั้นเรียนได้ แต่มีข้อเสียที่ว่าเทคนิคเหล่านี้เป็นการฝึกอย่างไม่มีความหมาย ผู้สอนใช้บ่อยจนพร่ำเพรื่อเกินไปทำให้ผู้เรียน

เกิดความเบื่อหน่าย

5. การอ่านออกเสียงจะมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในระยะเวลาที่เริ่มเรียนตัวพยัญชนะหรือการผสมอักษรเข้าเป็นคำ การอ่านออกเสียงไม่ได้ช่วยสอนการอ่าน แต่ช่วยการอ่านเป็นคำ ๆ ซึ่งไม่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านหรือไม่ และการอ่านเป็นคำ ๆ ไม่ช่วยให้ผู้เรียนพูดออกเสียงในบทสนทนาได้ถูกต้อง นอกจากนี้การอ่านออกเสียงจะเป็นสิ่งกีดกันทักษะการอ่านที่ดีของผู้เรียนด้วย

6. ควรสอนคำศัพท์ตั้งแต่เริ่มเรียน แต่คำศัพท์นั้นจะต้องอยู่ในบริบทที่มีความหมาย ไม่ควรให้ผู้เรียนเพียงแต่จำคำศัพท์ได้เท่านั้น แต่ควรให้ผู้เรียนได้ใช้คำศัพท์นั้นอย่างถูกต้องและใช้บ่อย ๆ การให้ผู้เรียนท่องจำคำศัพท์เป็นชุด ๆ เหมือนอย่าง ตารางสูตรคูณวันต่าง ๆ ในรอบสัปดาห์ นั้นไม่ควรทำ เพราะเป็นการส่งเสริมการแปล และทำให้ผู้เรียนคิดเป็นนิสัยเลิกได้ยาก

7. ควรสอนการอ่านและการเขียนให้ผู้เรียนทันทีที่เห็นว่าผู้เรียนมีความพร้อมแล้ว แม้ว่าผู้เรียนจะอ่านหรือเขียนสะกดผิดก็ไม่เป็นไร

8. ผู้สอนควรคำนึงถึงกลยุทธ์ในการเรียนรู้ภาษา (Language Acquisition Strategies) มากกว่าความรู้เกี่ยวกับภาษา คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้โครงสร้างไวยากรณ์ไปทีละโครงสร้างในครั้งหนึ่ง ๆ แต่ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกโครงสร้างหลายแบบไปพร้อม ๆ กันในคราวเดียวกัน แต่ต้องเป็นโครงสร้างที่อยู่ในบริบทที่มีความหมายและเป็นจริง

9. ข้อผิดพลาดของนักเรียนมิได้เกิดจากการแทรกแซงในภาษา (Language Interference) แต่ข้อผิดพลาดของนักเรียนประมาณ 67% เกิดจากกลยุทธ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนเองที่นำมาประยุกต์ใช้ไม่ถูกต้อง ดังนั้นผู้สอนควรให้ความสนใจในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและลักษณะที่เป็นสากลของภาษา มากกว่าจะสนใจในเรื่องของความแตกต่างของภาษา

10. ในการเรียนภาษา ไม่ว่าจะเรียนหรือชั้นเรียนใดก็ตาม ผู้สอนจะต้องพิจารณาว่า ผู้เรียนต้องการเรียนหรือจำเป็นต้องเรียนอะไรบ้างเป็นประการแรก

11. ผู้เรียนที่เรียนภาษาที่สองจะนำเอาประสบการณ์และความรู้ทางภาษาแม่ของตนมาใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาจะต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้

12. ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและการนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้ ดังนั้นการเรียนรู้อาษาจะต้องพิจารณาถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย คือ การสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด (Non Verbal Communication) การเคลื่อนไหวร่างกาย (Kinesics) วัฒนธรรม การออกเสียงเน้นหนักในคำ จังหวะ การออกเสียงสูงต่ำ ในประโยค และการไม่ออกเสียงของสระในคำ (Vowel Reduction)

13. การเรียนรู้อาษาจะไม่เกิดขึ้นหากผู้เรียนไม่ต้องการเรียน ไม่ให้ความร่วมมือในการเรียน หรือไม่มีความสามารถพอ ดังนั้นความสำเร็จในการเรียนรู้อาษาจึงขึ้นอยู่กับ การเลือกและการตัดสินใจของผู้เรียนเอง แต่ทั้งนี้ ความคาดหวังของผู้สอน แผนการเรียน และแรงสนับสนุนจากชุมชนย่อมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เรียนด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Method) ในหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรและการสอนในสาขาต่าง ๆ นั้น ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

ในด้านที่เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรโดยทั่วไปนั้น ลัดดา สุวรรณกุล (2518) ได้วิจัยเรื่อง "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย" ผลการวิจัยปรากฏว่า ตั้งแต่เริ่มมีหลักสูตรใช้เมื่อปี พ.ศ. 2435 จนถึงปัจจุบัน (2518) ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทั้งสิ้นรวม 13 ครั้ง และมีหลักสูตรที่ประกาศใช้แล้วจำนวน 20 ฉบับ รูปแบบของการจัดหลักสูตรปรากฏว่า ทุกฉบับยึดวิชาเป็นหลัก ยกเว้นหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2498 และหลักสูตร พ.ศ. 2503 ทั้งประถมศึกษาตอนต้นและปลายรวม 4 ฉบับที่มีลักษณะเป็นแบบยึดขอบข่ายของเนื้อหาวิชาที่สัมพันธ์กัน ด้วยเหตุที่การจัดการศึกษาของไทยแต่แรกนั้นได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษซึ่งมีความเชื่อว่า การจัดการศึกษาคือการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ วัฒนธรรม และค่านิยมต่าง ๆ จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ทำให้หลักสูตรของไทยพลอยได้รับอิทธิพลนั้นไปด้วยและเป็นผลให้องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรตั้งแต่ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา และอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลนั้นมีแนวโน้มไปตามลักษณะดังกล่าวด้วย แม้ว่าจะมีการแนะนำหลักการและวิธีสอนแผนใหม่ที่คำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนและความต้องการของสังคมแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นที่นิยมอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากลักษณะการจัดรูปแบบของหลักสูตรไม่เอื้ออำนวยความสะดวกให้ ผลจากการพัฒนา

หลักสูตรเมื่อพิจารณาถึงกระบวนการทั้งหมดประกอบกับพัฒนาการในค่านองค์ประกอบพื้นฐาน ทั้งสี่ด้านของหลักสูตรทั้งหมด สรุปได้ว่า ในทางทฤษฎีหลักสูตรมีการพัฒนาการที่มีแนวโน้มดีขึ้น ในทุก ๆ ด้าน แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้ผลคืบหน้า เพราะยังปฏิบัติกันตามวิธีการเก่า ๆ ที่เคยใช้กันมา เทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่ ๆ ก็ใช้กันอยู่ในวงแคบ เนื่องจากครูยังขาดความรู้ เรื่องการนำหลักสูตรไปใช้เป็นส่วนมาก

งานวิจัยของ จีรพันธุ์ พูลพัฒน์ (2513) เรื่อง "พัฒนาการของการบริหารการศึกษาของไทย" มีเนื้อหาส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาหลักสูตรสรุปได้ว่า ก่อนปี พ.ศ. 2430 ยังไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบเรื่องการจัดการศึกษาขึ้นโดยเฉพาะ สถานที่จัดการศึกษาคือ ราชสำนัก วัด สำนักของเจ้านาย หรือการศึกษาในสกุลและโรงเรียน การจัดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2430 มาจนถึง พ.ศ. 2503 มีนโยบายดังนี้คือ ปี พ.ศ. 2430 มุ่งฝึกคนเข้ารับราชการ ปี พ.ศ. 2449 มุ่งเน้นค่านองค์การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแก่ราษฎร เพื่อให้เรียนรู้ตามควรแก่อัตภาพ และจะไต่กลับไปทำงานตามภูมิลำเนาของตน ครั้นถึง พ.ศ. 2464 นโยบายเปลี่ยนไปในค่านองค์ที่มุ่งการศึกษาสำหรับชาติ เพื่อยกคนทั้งชาติให้มีความรู้สูงขึ้น หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองนโยบายการศึกษาเน้นองค์สามคือ จริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา จนถึงปี พ.ศ. 2494 จึงมุ่งเน้นค่านองค์หัตถศึกษา และปัจจุบัน (2513) นโยบายของการศึกษามุ่งสนองความต้องการของสังคมและบุคคลตามแผนเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศ

ผลงานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิชัย มูลศิลป์ (2513) เรื่อง "นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" สรุปได้ว่า การศึกษาก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา พระเป็นครูสอน และใช้วัดเป็นสถานที่เล่าเรียนในระยะแรก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาแบบใหม่คือ ปี พ.ศ. 2435 มีการประกาศตั้งโรงเรียนชั้นมูลศึกษาและเริ่มมีหลักสูตรใช้เป็นครั้งแรกซึ่งเป็นหลักสูตรของชั้นมูลศึกษา หลังจาก พ.ศ. 2441 ไปแล้ว การศึกษาก็เริ่มมีความมั่นคงยิ่งขึ้น และมีโครงการศึกษาในกรุงสยามของกรมศึกษาธิการขึ้นใช้ สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญและมีอิทธิพลต่อการปฏิรูปการศึกษาคือ การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก อิทธิพลค่านองค์ปัญญาและความคิดอ่านตามแบบตะวันตก ประสพการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับจากต่างประเทศ การเลิกทาส และความต้องการบุคคลเข้ารับราชการ ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา 3 ประการคือ เพื่อสนองความต้องการทางบ้านเมืองที่ต้องการคน

เข้ารับราชการ จัดการศึกษาเพื่อคุณประโยชน์ทั่วไป และเพื่อเป็นการส่งเสริมพระศาสนา

ในค่านสาขาวิชาต่าง ๆ ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของการสอนในสาขาต่าง ๆ ดังนี้

สาขาวิทยาศาสตร์ พันสี วิมุกตายน (2521) ได้วิจัยเรื่อง "พัฒนาการของการสอนวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย" ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของไทยปรากฏครั้งแรกในหลักสูตร พ.ศ. 2438 และได้มีการปรับปรุงเรื่อยมาทั้งในค่านหลักสูตรและวิธีสอน ระยะเวลาที่ใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรแตกต่างกันไป หลักสูตร พ.ศ. 2503 ใช้อยู่นานที่สุด

ในระยะแรกการเรียนการสอนในชั้นต้น ให้เรียนรู้จากของจริงหรือจากภาพเท่าที่ครูจะหามาให้ดูได้ และให้นักเรียนออกความคิดเห็น มีหนังสืออ่านประกอบและคู่มือครู การสอนเป็นภาษาไทยโดยครูไทย วัดผลการเรียนโดยการสอบปากเปล่าหรือเขียนตอบแบบอัตนัย ในชั้นสูง ๆ สอนโดยครูฝรั่งและสอนเป็นภาษาอังกฤษ วิธีการสอนเป็นแบบบรรยาย มีการสาธิตและทดลองบ้าง การเรียนเป็นไปอย่างช้า ๆ เนื่องจากความไม่เข้าใจในเรื่องภาษา การวัดผลวัดโดยครูผู้สอนเอง ข้อสอบและคำตอบเป็นภาษาอังกฤษ ในระยะหลังมีครูไทยและตำราเรียนเป็นภาษาไทยและมีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ของไทยในระดับมัธยมศึกษาที่นับได้ว่ามีพัฒนาการมากที่สุดคือ เมื่อมีการตั้งสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งได้มีการปรับปรุงเป็นโครงการใหญ่ทั้งในค่านวิธีสอน ตำราเรียน อุปกรณ์การสอน ฯลฯ

ในการศึกษาค่านความสัมพันธ์ของการสอนวิทยาศาสตร์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิทยาศาสตร์นั้นพบว่า หลักสูตร พ.ศ. 2503 มีเนื้อหาสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายน้อยที่สุด และหลักสูตรวิทยาศาสตร์ของ สสวท. เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากที่สุด

สาขาวิชาคณิตศาสตร์ ปาน หึงสุจริต (2517) ได้วิจัยเรื่อง "วิวัฒนาการของวิชาคณิตศาสตร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คณิตศาสตร์เป็นวิชาเก่าความคู่มากับวิชาภาษาไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ วิชาเลขคณิตปรากฏในหลักสูตรการศึกษาสามัญครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อกำหนดให้มีการสอบประโยค 2 ตามประกาศการศึกษาหนังสือใน พ.ศ. 2428 มีสอบวิชาเลขกับบัญชี ใน พ.ศ. 2438 มีหลักสูตรคณิตศาสตร์ชั้นต่าง ๆ

อย่างละเอียดชัดเจน ในปี พ.ศ.2452 มีการปรับปรุงหลักสูตรคณิตศาสตร์ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น และกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนไว้เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2464 มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอีกครั้ง แต่หลักสูตรคณิตศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ต่อมาในปี พ.ศ.2471 มีการใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนของวิชาคณิตศาสตร์กำหนดให้ใช้แบบเรียนของ ซอลและสตีเวนส์

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลักสูตรคณิตศาสตร์ในปี พ.ศ.2480 พยายามยกมาตรฐานการเรียนคณิตศาสตร์ในชั้น ม.4, 5 และ 6 ให้เท่ากับ ม.7, 8 ของแผนกภาษา โดยไม่กำหนดแบบเรียน แต่เขียนรายละเอียดของหลักสูตรที่ต้องสอน จนถึงหลักสูตรคณิตศาสตร์ ปี พ.ศ.2493 ซึ่งเป็นหลักสูตรฉบับสุดท้ายที่ผู้วิจัยกล่าวถึง ก็ยังคงปรากฏว่ารายการสอนของวิชาคณิตศาสตร์ยังคงเหมือนเดิม สรุปได้ว่า หลักสูตรคณิตศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลงไปน้อยมากเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรวิชาอื่น ๆ ทั้งหมด

สาขาวิชาภาษาไทย อรุณี สติศย์ภาคกุล (2523) ได้วิจัยเรื่อง "วิวัฒนาการของหลักสูตรและวิธีสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา" ตั้งแต่ พ.ศ.2223 ถึง พ.ศ.2523 ผลการวิจัยปรากฏว่า

หลักสูตรภาษาไทยมีลำดับความเป็นมาแบ่งได้เป็น 2 ยุคคือ ยุคแรกเป็นยุคก่อนมีหลักสูตรภาษาไทยเป็นลายลักษณ์อักษร สิ่งที่กำหนดให้เรียนคือ เนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับไวยากรณ์และอักษรวิธีเน้นการอ่านออกเขียนได้ ยุคที่สองเป็นยุคที่มีหลักสูตรเป็นลายลักษณ์อักษร มีการประกาศใช้รวม 12 ฉบับ ภาษาไทยเป็นวิชาที่บังคับเรียนในหลักสูตรทุกฉบับ พัฒนาการของหลักสูตรภาษาไทยเริ่มจากการยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก และแบ่งเป็นแขนงวิชาย่อย ๆ จนถึงการสอนทักษะหั่งสี่คือ การอ่าน เขียน พูด ฟัง ตามแนวการสอนศิลปภาษา จากการเน้นให้อ่านออกเขียนได้ เป็นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและอัตราเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ที่ค่อนข้างมากได้ลดน้อยลง

ด้านความเป็นมาของวิธีสอนภาษาไทย มีวิธีสอนแบบโบราณ แบบชาวบ้าน และวิธีสอนในโรงเรียน วิธีสอนแบบโบราณเป็นวิธีสอนที่ครูบอกเนื้อหาใหม่แก่นักเรียนหลังจากที่นักเรียนท่องจำสิ่งที่เรียนไปแล้วควยปากเปล่าได้ แบบชาวบ้านเป็นการสอนอ่านและเขียนตามความถนัดของผู้สอน มักนิยมสอนจากแบบเรียน วิธีสอนในโรงเรียนเริ่มขึ้นเมื่อมีการตั้งโรงเรียนและมีหนังสือเรียนบังคับใช้ วิธีสอนของครูเป็นไปตามลักษณะของแต่ละแขนงวิชาซึ่งยึด

หนังสือแบบเรียนเป็นหลักตามที่หลักสูตรแนะนำ วิธีนี้ครูยังคงใช้กันจนถึงปัจจุบัน ในเวลาเดียวกันครูส่วนหนึ่งพยายามคิดค้นวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาศัยหลักการทางจิตวิทยาและเทคโนโลยีทางการศึกษา วิธีสอนแบบเบสิคเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของวิธีสอนภาษาไทย ซึ่งเน้นการสอนอ่านเป็นคำและประโยค ต่อมาวิธีสอนภาษาไทยได้เปลี่ยนเป็นการจัดกิจกรรมการสอนทักษะทั้งสี่ตามแนวของหลักสูตร การอ่านและการเขียนเป็นทักษะที่ครูให้ความสำคัญมาก และได้มีการคิดค้นวิธีสอนใหม่ ๆ ไว้มากมายวิธี ปัจจุบันวิธีสอนภาษาไทยเน้นวิธีจัดกิจกรรมเป็นสื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแนวโน้มของวิธีสอนภาษาไทยจะเป็นการนำข้อที่ติของวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้และเน้นความคิดให้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

สำหรับความเป็นมาในค่านสื่อการเรียนและการวัดผลนั้น ค่านสื่อการเรียนเริ่มจากการใช้หนังสือเรียนและไม้บรรทัดสลักค้นฉบับของครู ต่อมาเริ่มนำสื่อการเรียนทุกประเภทมี วัสดุ เครื่องมือ และกิจกรรมมาใช้ในการสอนภาษาไทย ในค่านการวัดผลสมัยโบราณ ครูเป็นผู้วัดผลสิ่งที่สอนไปแล้วปากเปล่า ต่อมาเป็นการสอบด้วยข้อสอบอัตนัยแยกตามแขนงวิชาที่กำหนดให้สอบ แล้วจึงมอบหมายให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการวัดผลเอง และการวัดผลเปลี่ยนเป็นการวัดทักษะทั้งสี่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในปัจจุบัน(2523) การวัดผลเป็นการวัดผลตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม โดยใช้วิธีสังเกต ซักถาม ทดสอบ และตรวจผลงาน

วิชนี ศิลปประเสริฐ (2526) ได้วิจัยเรื่อง "พัฒนาการของการสอนภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษา" ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ.2435 จนถึงหลักสูตร พ.ศ.2524 ผลการวิจัยปรากฏว่า

ก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ หลักสูตร พ.ศ.2438 และหลักสูตร พ.ศ.2448 อิงแบบเรียนเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน หนังสือจะบอกวิธีสอนไว้ด้วยเรียกว่า "วิธีสอนตามแบบหลวง" หลักสูตร พ.ศ.2454 เรียกการศึกษาในระดับกลางว่า "มัธยมศึกษา" และรวบรวมรายวิชาย่อยต่าง ๆ ของภาษาไทยเข้าเป็นหมวดวิชาเดียวกัน พร้อมทั้งบอกวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่าต้องการเน้นในเรื่อง ทักษะการอ่าน การเขียน และสืบทอดมรดกทางวรรณคดี เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใน พ.ศ.2456 และ พ.ศ.2464 วิชาภาษาไทยสาระสำคัญยังคงเดิม ในระยะนี้ครูใช้วิธีสอนแบบบอกความรู้โดยยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลักในการสอน สื่อการสอนที่สำคัญคือ กระจกานคำ การวัดและประเมินผลใช้วิธีส่งเข้าหลวงหรือเจ้าพนักงานไปดำเนินการสอบ

หลังสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง การสอนภาษาไทยได้พัฒนาขึ้นมาก มีการจัดทำประมวลการสอนประกอบหลักสูตร พ.ศ. 2480 วิธีสอนแบบใหม่ ๆ และสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คำนหนังสือแบบเรียน พ.ศ. 2471 กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสและสนับสนุนให้เอกชนได้จัดทำแบบเรียน แต่ต้องผ่านการตรวจพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการก่อนจึงจะใช้ในโรงเรียนได้ การประเมินผลพยายามกระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนและผู้สอนมากขึ้น

ปัจจุบัน โครงสร้างหลักสูตรแบ่งวิชาภาษาไทยออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นรายวิชาบังคับเรียน เพื่อมุ่งฝึกทักษะทั้งสี่ของผู้เรียนให้พัฒนาตามศักยภาพ อีกส่วนหนึ่งเป็นรายวิชาเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถเฉพาะตน การสอนครูต้องใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางภาษาทั้งสี่และให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้วย เพื่อให้นักเรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ในคำนหนังสือแบบเรียน กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้เอกชนทำแบบเรียนได้ แต่ต้องผ่านการตรวจพิจารณาอนุญาตจากกรมวิชาการก่อน ยกเว้นรายวิชาบังคับกรมวิชาการเป็นผู้จัดทำแบบเรียนเอง ขณะนี้สื่อการสอนได้พัฒนาขึ้นมาก เพราะมีความสำคัญควบคู่กับวิธีสอนแบบใหม่ ๆ ครูมีความสะดวกในการเลือกใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ส่วนระบบการประเมินผลแยกประเมินผลเป็นรายวิชา โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองตามเกณฑ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มโรงเรียน การตัดสินผลการเรียนออกมาในรูปของตัวเลข

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ กองกาญจน์ วิเศษสุข (Kongkarn Wisedsook 1982 : 659-A) ได้วิจัยเรื่อง "พัฒนาการของหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประถมศึกษาในประเทศไทย : ภูมิหลัง เหตุผล และรูปแบบที่เสนอ" ซึ่งการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบของหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ในการพัฒนารูปแบบของหลักสูตรต้องคำนึงถึง ความต้องการในการศึกษาภาษาอังกฤษ คุณค่าของการศึกษาภาษาอังกฤษ อิทธิพลที่ได้รับจากการศึกษาภาษาอังกฤษ ตลอดจนการเสนอแนะรูปแบบของหลักสูตรเพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ได้

ในการพัฒนารูปแบบของหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาภาษา

อังกฤษ เช่น จากแผนการศึกษาชาติ เอกสารการสัมมนาและการประชุมของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาอังกฤษ หนังสือ วารสาร และรายงานการวิจัย ตลอดจนการพัฒนาการของหลักสูตรภาษาอังกฤษในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960-1979 รวมทั้งขอบข่ายของการพัฒนาหลักสูตร แล้วจึงนำไปสร้างเป็นรูปแบบของหลักสูตรภาษาอังกฤษซึ่งยึดตามรูปแบบของ ไทเลอร์ (Tyler's Model)

รูปแบบของหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยนั้นได้พิจารณาจัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย พื้นฐานทางจิตวิทยา และปรัชญา ตลอดจนจุดประสงค์ของหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประเทศไทย ประสพการณ์ทางการศึกษา การจัดประสพการณ์การศึกษา ขั้นตอนการวัดและประเมินผล จำนวนบทเรียน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตรที่สร้างมานี้ได้คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลในด้านความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างบทเรียนบทหนึ่งในรูปแบบที่เสนอมานี้ พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดและวัตถุประสงค์เฉพาะของบทเรียนนี้ว่า ต้องการแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างการออกเสียงคำนามเอกพจน์และพหูพจน์ที่ลงท้ายด้วยเสียง /s/ ซึ่งเนื้อหาของบทเรียนได้เน้นในเรื่องของคำนามที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีอยู่ในชั้นเรียนและนักเรียนสามารถบอกคำศัพท์ของคำนั้นได้ ขั้นตอนการสอนและกิจกรรมในการเรียนรู้ใช้ วิธีการพูดปากเปล่า และได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและระดับพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียน นอกจากนี้ รูปแบบของหลักสูตรที่เสนอมานี้ได้เน้นให้ผู้สอนในประเทศไทยได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องใช้กิจกรรมการเรียนรู้ อุปกรณ์การสอน และวิธีวัดและประเมินผลหลาย ๆ แบบแตกต่างกันออกไปด้วย